

FRANZ KAFKA

Sa metamòrfosi

SENA LÀCANAS

Condaghes

Òpera traduida cun s'agiudu de sa

REGIONE AUTÒNOMA DE SARDIGNA

Assessoradu de s'Istruzione Pùblica, Benes Culturales,
Informatzione, Ispetàculu e Isport

FRANZ KAFKA

Sa metamòrfosi

(Die Verwandlung)

traduzione de Manuela Mereu

Condaghes

Cobertina a s'incuru de Solter (Casteddu).

Gràfica de cobertina de Diegu Corraïne (Papiros – Nùgoro).

Controllu dae s'originale tedescu de Alexandra Porcu (Berlino).

Controllu de su testu in sardu de Gianni Muroi (ALS – Tàtari).

Collezione “Àndalas”
sena làcanas

Titulu originàriu: *Die Verwandlung*.

Traduzione dae su tedescu de Manuela Mereu.

FRANZ KAFKA

Sa metamòrfosi

ISBN 978-88-7356-217-7

© 2013 Condaghes – Totu sos diritos sunt riservados.

Condaghes S.r.l. – carrera de Sant'Eulalia, 52 – 09124 Casteddu (CA)

telèfonu e fax: 070 659 542; e-mail: info@condaghes.it

www.condaghes.it

ÍNDITZE

Capítulu Primu	pàg.	9
Capítulu Segundu	“	31
Capítulu de Tres	“	53
Nota bio-bibliogràfica	pàg.	77

SA METAMÒRFOSI

Unu mangianu Gregor Samsa, ischidende-si dae bisos avo-
lotados s'agateit in su letu istramudidu in sas bisuras de unu
betze bobosorighe. Fiat corcadu gropas a terra, tostas che co-
ratza e artziende unu pagu sa conca renessiat a bìdere sa ben-
tre sua mùrina, comente fata a farche e tètera, e sa manta in
cue pariat traulende-si-nche. Unu muntone de ancas, postas a
pare cun sas ancas fines suas, si moiant airadas in dae in antis
de sos ogros suos.

“E ite m'est capitadu?” penseit issu. Ma non fiat unu
bisu. S'aposentu suo, de cuddos fraigados pro òmines, unu
pagu minoreddu, fiat inserradu in sos muros chi issu conno-
schiat. Subra de sa mesa s'agataiant ispartos totu sos iscam-
pulàrios de pannu – Gregor Samsa fiat unu cummissu biagia-
dore – e in cue in artu bi fiat apicada una fotografia chi issu
etotu nch'aiat segadu carchi die in antis dae una rivista e nche
l'aiat posta in intro de una curnisa bella e dorada. Mustraiat
una dama cun unu capeddu e un'isserpa de pedde de animale,
sètzida tètera, artziende a chie la miraiat una manighita grae
chi nche li cugutzaiat totu su bratzone.

Tando Gregor nch'adderetzeit sa mirada a sa ventana e
su tempus neulosu – s'intendiant sos gùtios de abba falende
a su liminàrgiu de lama – nche li fatzeit intrare sa tristura.
«Ite diat èssere, si mi nche dia torrare a dormire unu pagu
gasi de nch'ismentigare totu custos machines» penseit issu,
ma non bi podiat renèssere ca costumaiat dormire furriadu a

costàgiu destru e essende gasi istramudidu non bi la fatzeit a si pònnera comente disigiaiat. Chircaiat a poderiu de si furriare a s'ala destra, ma bantzigaiat e torraiat a rùere gropas a terra. Bi proeit chentu bortas e prus, serraiait sos ogros ca non boliait bìdere cuddas ancas bortulende·si dae un'ala a s'àtera, ma tando nche la concrueit cando incumintzeit a intèndere a costàgiu unu dolu lenu e brandu, chi mai aiat proadu.

“Deus meu!” penseit issu “A traballu pagu discansosu chi m'apo seberadu! Cada die in biàgiu. Sos coidados chi tèngio sunt meda de prus de tènnera una butega in domo e in prus b'est custu turmentu de su biagiòngiu, s'avolotu de bènnere a pare cun totu sos oràrios de sos trenos, su ite mandigare malu e a oras pagu geniosas, e ligàmenes cun àtera gente chi càmbiant semper, chi mai durant, chi mai renessent a èssere cumplimentosos. Su dimòniu nche lu pìnnighet!” Li pigheit un'ispètzia de gratingiu lèbiu a bentre; si moveit a bellu a bellu palas a terra cara a sa cabitzera pro pòdere artziare mègius sa conca; mireit su tretu in ue intendiat su mandighìngiu e lu bideit prenu de pintirinos biancos chi no ischiat ite fiant; li boliait acurtziare una farranchedda, ma nche la prigheit a lestru ca intendeit comente trèmidas de su fritu e tando torreit a si pònnera comente fiat in antis de si mòere.

“Custa cosa de pesare chitzo,” penseit issu “nch'abbaballocat de unu totu. A s'òmine li rechedet a dormire. Bi sunt òmines chi biàgiant chi sunt comente a sas fèminas de unu harem. Carchi mangianu mi càpitat de torrare a s'albergu pro nch'imbiare sos òrdines de su chi m'ant racumandadu e custos òmines sunt galu sètzidos ismurzende. Si mi fatzo sa proa cun su mere meu, mi nche diat bogare a foras deretu. Chissai, forsis diat èssere che a sa manu de Deus pro mene. Si non mi dia mantènnere pro s'istima chi li tèngio a babbu e a mama,

mi nche dia èssere giai lissentziadu, nche dia èssere andadu a lu chistionare a su mere meu, a li nàrrere a craru su chi mi podero in coro. Già si nche diat èssere rutu a terra dae sa trona! Est pròpiu unu vitziu curioseddu cuddu de si nch'artziare a sa trona e dae cue in artu chistionare a s'òmine impreadu chi depet istare a curtzu meda sende chi su mere pecat unu pagu a origras. Ma s'ispera già b'est semper; cando nch'apo a ammuntonare totu su dinari chi babbu e mama li depent – ant a mancare galu chimbe o ses annos –, tando l'apo a faghère, e comente puru. Tando apo a segare in truncu. Como est mègius chi mi nche pese, su trenu moet a sas chimbe.”

Pompieit s'isvèllia chi marcaiat sas oras e chi fiat posta a subra de sa càssia. “Deus meu de su chelu!” penseit issu. Fiant sas ses e mesa e sas agùgias andaiant a in antis pàsidas e fiant finas belle arribadas a mancu unu quartu. E tando s'isvèllia no aiat sonadu? Dae su letu si bidiat chi fiat posta pròpiu pro sonare a sas bator, e diat àere sonadu puru. Ma diat èssere dàbile a beru a non si nd'abbigiare de custu drinnidu chi nche faghiat trèmere sa mobilia puru? Già non fiat asseliadu su sonnu suo, ma forsis pro cussu fiat prus grave. E ite depiat faghère como? S'àteru trenu partiat a sas sete; e pro renèssere a nch'artziare si depiat impressire meda, ma no aiat galu assentadu sa roba e a nàrrere sa beru non s'intendiat nen friscu e mancu faineri. E mancari nch'aeret pigadu su trenu ischiat chi l'isetaiat una bella briga de su mere, ca su tzeracu de sa dita diat èssere istadu in su trenu de sas chimbe e a seguru puru nch'aiat giai naradu chi issu mancaiat. Fiat un'òmine alloradu a su mere, traessu e sena capia. E si naraiat chi fiat malàidu? Ma sa cosa non diat èssere tzertu agradèssida e si la diat suddire, ca Gregor in chimbe annos de traballu non si fiat ismalaidadu mai. E tando nche diat èssere bènnidu su

mere cun su dotore de sa mùtua in fatu, nche diat brigare a su babbu e a sa mama pro unu figiu gosi mandrone e nche diat segare in curtzu totu sas chèscias ponende mente a su dotore chi naraiat chi sa gente già fiat totu sana, ma teniat pagu gana de traballare. E inoghe non teniat finas unu pagu de resone? Difatis Gregor istaiat bene, mancarì cuddu èssere sonnidu a pustis de àere dormidu gasi meda, e fiat finas bene inganidu.

In s'interi chi fiat faghende lestru custos cunsideros sena detzìdere de si nche pesare – s'isvèllia fiat marchende sas ses e tres cuartos – tocheddeint a sa ghenna posta a s'ala de conca de letu.

«Gregor,» s'intendeit – fiat sa mama – «sunt sas sete mancu quartu. Non depias partire?»

Sa boghe lèbia! S'isprameit Gregor, intendende cussu chi aiat rispostu issu. Fiat sa boghe sua de semper, ma ammisturada a un'ispètzia de piulu chi non podiat iscontrariare, dolimentosu, chi pariat naschende dae logos fungudos e chi lassaiat a sas allegas sa craresa issoro petzi a prima iscuta, e in fatu nche l'isperdiat in s'intumbu gasi chi naschiat sa duda de àere cumpresu a primore. Gregor diat bòlere rispòndere cun cabu e ispricare totu, ma sende cussas sas tzircustàntzias, nargeit ebbia: «Ei, ei, mi nche so pesende, gràtzias ma'». Sende chi sa ghenna de linna non lasseit cumprèndere chi sa boghe de Gregor fiat mudada, sa mama si nch'andeit tragende sos pees, cuntenta de sa risposta. Dae custas pagas allegas sos àteros de sa famillia cumprendeint chi Gregor fiat galu in domo, cosa chi non capitaia mai e deretu su babbu tzocheddeit a una ghenna posta a lados de s'apòsentu, a bellu, ma a pùngiu serradu.

«Gregor, Gregor!» aboghineit «Ite b'at?» E a pustis de carchi segundu averteit un'àtera borta cun boghe prus grae: «Gregor! Gregor!».

A sa ghenna de s'àtera ala a bellu e cun boghe pranti-nosa sa sorre li nargeit: «Gregor? Male t'intendes? Cosa ti bisòngiat?».

Gregor rispondeit a ambos lados de s'apostu: «Nche so prantu», ma li deit traballu a chistionare, chirchende de nàrrere a craru totu sas paràulas e pasende-si intre una e s'àtera pro renèssere a nche li leare a sa boghe cudda cosa istramba chi li pariat de intèndere.

Su babbu torreit a ismuzzare, ma sa sorre murmuteit: «Aberi, Gregor, ti lu prego». Ma issu no lu penseit mancu unu segundu de abèrrere, antis si nde cuntenteit de àere imparadu in totu sos biàgios chi aiat fatu de acràere sas ghennas a de note pro seguresa.

Pro incumintzare si nche boliat pesare pàsidu e sena èssere istorbadu, boliat a si bestire e a ismuzzare e tando a pustis a pensare a su chi podiat fàghere, ca cumprendiat a primore chi si abarraiat galu in su letu sos cunsideros suos non diant batre a concruos arresonados. S'ammenteit de cussu doligheddu chi intendiat a s'ispissada cando fiat corcadu in su letu chi forsis diat èssere de comente si poniat male, ma cando si nche pesaiat pariat una cosa chi s'aiat pensadu ebbia e como fiat pistighingiosu isetende de nche bìdere ispèrdidas cuddas fantasias de oe. Non dudaiat chi sa boghe mudada fiat petzi s'atzinnu de unu resfriadu rebestu, sa maladia chi collint semper sos chi biàgiant pro traballu.

Nch'imboleit sa manta cun discansu; li basteit a si curbare unu pagu e cudda rueit a sa sola. Ma totu s'àteru fiat traballosu, mescamente ca issu fiat illadiadu meda. Li diant rechèdere bratzos e ancas pro si nche ritzare; imbetzes teniat petzi cuddu muntone de farrancheddas chi si moviant a drinidura e chi issu non renessiat a cumandare. Si nde boliat

pinnigare una, tando li tocaiat a s'istiriollare totu; e si finas bi renessiat a fàghere cun custa farranca sa mòida chi boliat, in s'interi totu sas àteras traballaiant in unu dillìriu airadu e dolimentosu. «Est de badas a istare in su letu» nargeit Gregor chistionende·si a sa sola.

A incumintzu penseit de essire dae su letu cun sa parte de suta de sa carena, ma custa parte, chi issu mancu aiat galu bidu e non renessiat a si l'immaginare, resurteit traballoza a si tòrchere; si moveit addàsiu e cando in fines, belle arrennegadu, s'ispingheit a in antis ponende·nche totu sa fortza chi teniat sena dare atentu meda, sebereit su tretu isballiadu e iscudeit a forte a pees de su letu; cuddu dolu puntzudu l'impareit chi sa parte prus bassa de sa carena sua fiat pro como sa prus delicada.

Duncas chircheit de essire dae su letu cun su dossu girende·nche cun atentu sa conca cara a s'oru de su letu. Cussu già fiat discansosu e mancarì tenneret su pesu e sa largària sua, totu sa carena renessiat a fàghere a bellu a bellu sa pròpiu mòida de sa conca. Ma cando nche depeit poderare sa conca foras de su letu pendende in s'àera, tando timeit ca lassende·si·nche andare gasi depiat pròpiu capitare unu miràculu pro non si nche la segare de unu totu. E como non nche boliat pèrdere su sentidu mancu pro nudda, mègius diat èssere abarradu in intro de su letu.

Cando s'agateit in sa pròpiu posidura de in antis, a pustis de milli peleas e suspiros, e torreit a bìdere cuddas cambigheddas gherrende una contra a s'àtera semper prus airadas e no agateit modu de apaghiare e asseliare cudda anarchia, torreit a si nàrrere chi non podiat abarrare in su letu e chi fiat mègius a sacrificare totu, mancarì esseret un'ispera minore minore, pro si nch'essire dae su letu. Ma in su pròpiu momentu s'am-

monesteit, ammentende-si chi diat èssere mègius meda una pensada abbasta e asseliada chi no unu sèberu nàschidu dae su disisperu. In momentos che a custu issu furriaiat a tostu sos ogros a sa ventana, ma oe, pro more de sa nèula mangianile chi inchelaiat finas s'àtera ala de s'istradone, non bi potzeit agatare ne unu pagu de aficu nen de gana bona.

«Nche sunt giai sas sete,» nargeit a su tzocheddu nou de s'isvèllia «sas sete e b'est galu custa nèula.» E isteit firmu unu tretu alenende a lèbiu, comente esseret isetende chi su mudimene ebbia nche l'aeret torradu a sas cosas de fitianu.

Tando nargeit a issu etotu: «In antis de tocare sas sete e quartu nche depo èssere essidu dae su letu. E in prus nch'at a bènnere a seguru calicunu de sa butega a pregontare ite m'est capitadu, ca sa butega aberit in antis de sas sete». Duncas s'apronteit a si nche bortulare dae su letu cun totu sa carena a una borta. Ruende-si-nche de cussu ghetu dae su letu, sa conca, mantesa bene ritza, si nche diat èssere forsis sarvada dae carchi tiru malu. Sa gropa pariat tosta e no li diat àere fatu dannu a nche rùere in subra de su tapete. Fiat in pensamentos però pro su trambullu chi nde diat èssere nàschidu e chi nche diat pòdere ispramare o a su mancu neghidare sos chi istaiant a segus de sas ghennas. Ma si depiat atrivire.

Cando Gregor nche fiat essidu dae metade de letu – sa cumproa noa fiat prus unu giogu chi no un'isfortzu, si depiat mòere bantziga-bantziga ebbia, a iscutuladas –, nche li bengeit a conca comente diat èssere discansosu si aeret tentu s'agiudu de calicunu. Diant èssere bastadas duas persones fortes – penseit a su babbu e a sa tzeraca –; nche diant pòdere fâghere istraulare sos bratzos issoro in suta de sa gropa fârchina gasi de nche lu bogare dae su letu e deretu in fatu si diant dèpere incrinare cun totu su pesu a li lassare agatare sa posidura sua

giusta in terra semper chi sas farrancheddas diant renèssere a istare cun profetu. Sende sas ghennas acraidas, diat dèpere a beru mutire gente a l'agiutare? Su bisòngiu già lu teniat, ma nche l'esseit unu risitu.

Nche fiat giai gasi a in antis chi cando bantzigaiat prus a forte renessiat pro pagu a poderare s'echilibriu e depiat detzìdere in presse ite fàghere ca in su giru de chimbe minutos diat èssere toçadas sas sete e quartu, ma soneint, tando, a sa ghenna de domo.

«Custu est calicunu dae sa butega» nargeit issu e belle belle si sicheit in s'interi chi sas farrancheddas suas ballaiant galu prus lestras. Pro unu momentu non s'intendeit nudda.

«Non sunt aberende» nargeit Gregor chistionende in tre sese comente chi su pensu esseret inserradu in un'ispera sena sètiu. Tando sa tzeraca, che a semper, andeit a abèrre sa ghenna cun passu firmu e l'abergeit. A Gregor li basteit a intèndere su saludu de sa bisita e giai ischiat chie fiat: pròpiu su procuradore. Ma pro ite Gregor fiat cundennadu a traballare in una dita chi pensaiat deretu in malu finas de sa mancàntzia prus minore? Ma totu làbaros fiant sos impiegados? Non bi nde podiat èssere mancu unu in tre issos fidadu e devotu chi si nche fiat ammachiende pro s'impudu de nch'aere pèrdidu tantas oras de traballu mangianile e chi non renessiat mancu prus a si nche pesare dae su letu? Non diat èssere bastadu a nche mandare unu dischente a pregontare – si pròpiu depiant pregontare carchi cosa –, nche depiat bènnere pròpiu su procuradore a l'ammustrare a sa famìllia intrea (chi non meressiat mancu un'imputu), chi s'incàrrigu de una chistione gasi meledosa podiat èssere intregada a su sinnu de su procuradore ebbia? E Gregor, birbilliadu prus dae custu pensamentu chi non dae su chi aiat detzisu de fàghere,

si nch'imboleit dae su letu cun totu sa fortza chi teniat. Unu corfu forte, ma non cuddu tremutu chi si fiat timende. Unu pagu su tapete nch'abrandeit su corfu e sa gropa fiat finas prus modditzza de su chi issu pensaiat, e duncas s'intendeit unu sonu brandu, ma non de si nd'ispramare. Sa conca ebbia non fiat renèssidu a la pesare bene e nche l'aiat magiada a terra; nche la gireit a inoghe e a cuddae frighende-la a su tapete pro asseliare s'arrennegu e su dolu.

«In cue in intro est rutu carchi cosa» nargeit su procuradore in s'apomentu a curtzu e a ala manca.

Gregor chircheit de pensare si a su procuradore no li podiat capitare una cosa simigliante a su chi oe fiat capitadu a issu; possibilidade chi non si podiat negare. Ma comente chi aeret bòlidu rispondere a tostu a custa pregonta, su procuradore gheteit duos o tres passos firmos in s'apomentu a lados, lassende tracheddare sos istivales lughentes.

Dae s'apomentu postu a ala destra s'intendeit sa sorre murmutende pro avèrtere a Gregor: «Gregor, b'est su procuradore».

«Già l'isco» rispondeit Gregor; ma no artzieit meda sa boghe chi sa sorre no l'aeret intesu.

«Gregor,» nargeit su babbu dae s'apomentu postu a s'ala manca «est bènnidu su procuradore a pregontare pro ite non ses partidu cun su primu trenu. Nois no ischimus ite li rispòndere. E issu bolet chistionare cun tegus. Aberi sa ghenna, ti lu pedo pro praghene. At a èssere gasi bonu de perdonare su trambullu chi b'est in s'apomentu tuo.»

«Salude, sennor Samsa» taseit su procuradore garbosu.

«Non s'intendet bene,» nargeit sa mama a su procuradore e su babbu chistionaiat galu mirende a sa ghenna «non s'intendet bene, creide a mie, su procuradore. Non nche lu

diat àere pèrdidu su trenu, si nono! Su pitzinnu pensat a su traballu ebbia. M'inchieto finas, a bortas, ca a sero no essit mai; sunt oto dies chi est abarradu in tzitade e a sero fiat semper in domo. Sètzidu cun nois a fùrriu a sa mesa, si leghet su giornale o si nono istùdiat sos oràrios de sos trenos. S'isbèliu suo est a fàghere traballeddos a intacadura. Pro nàrrere, in su giru de duos o tres meries nch'at fatu una curnisa minoredda; ais a bìdere cantu est bella, est apicada in s'apostu suo, l'ais a bìdere como cando Gregor nos aberit. Mi nde cuntento chi siais bènnidu a inoghe, su procuradore. Nois non diamus èssere renèssidos a nche li fàghere abèrrere sa ghenna; est pròpiu còncinu; e no istat bene, mancari tando apat naradu chi nono.»

«Bèngio deretu» nargeit Gregor a bellu e cautelosu, sena de si furriare pro non nche lassare mancu un'allega de sa chistionada.

«Deo puru, sennora mea, non renesso a mi l'ispricare, at a èssere gasi» rispondeit su procuradore. «Isperemus chi non siat cosa mala meda. E non mi potzo mancu privare de nàrrere chi nois gente de cummèrtziu – comente si bolet, a dolu mannu o pro sorte – non podimus semper pònnere fatu a custos males lebbieddos ca non nos lu permetet su traballu.»

«Tando, podet intrare su procuradore?» pregonteit su babbu perdende nche sa passèntzia e torrende a tocheddare a sa ghenna.

«Nono» rispondeit Gregor. In s'apostu a ala manca isteint totu a sa muda birgongende-si; a ala destra sa sorre incumintzeit a tzunchiare.

Ma pro ite sa sorre no andaiat a ue bi fiant sos àteros? Forsis si nche fiat pesada como e non fiat galu bestida. Ma pro ite pranghiat? Ca issu non si nche pesaiat e non lassaiat

intrare su procuradore? Ca su frade nche podiat pèrdere su traballu e tando su mere diat àere chircadu un'àtera borta su babbu e sa mama pro crèditos betzos? Custos fiant coidados de pagu contu como. Gregor fiat galu inoghe e non bi pensaiat mancu pagu a nche lassare sa famìllia. In s'interi fiat assetiadu bene in subra de su tapete e nemos, ischende de comente istaiat como, diat àere pòdidu pensare a beru chi issu nche diat àere lassadu intrare su procuradore. Ma pro custa faina de pagu annestru, chi si podiat perdonare cun carchi contu adatu, non nche podiat pèrdere su traballu de repente. E a Gregor li pariat prus sàbiu chi l'esserent lassadu in paghe, imbetzes de nche l'infadare cun prantos e cussìgios. Sende, però, chi issos no ischiant sas cosas comente fiant nche los turmentaiat e iscusaiat su cumportamentu issoro.

«Sennor Samsa,» aboghineit su procuradore artziende sa boghe «it'est capitadu, tando? Bos istichides in s'aposentu bostru, rispondides petzi ei o nono, a babbu e a mama bostra nche li faghides intrare coidados pesosos e chi non serbint a nudda e – custu siat naradu gasi – discoidades sos doveres de traballu in unu modu chi pròpiu non si podet ammìtere. Bos chistiono in parte de babbu e mama bostra e de su mere e bos prego de mi nàrrere como carchi cosa chi siat balente e crara. So ispantadu, so ispantadu meda. Bos connoschia che a una persone pàsida e giuditziosa e como mi paret chi ais incumintzadu a bogare denghes pagu adderetados. Su mere mi nche fiat finas narende chi forsis bi fiat una resone in custa mancàntzia bostra – diat èssere s'incassu chi bos ant intregadu pagu tempus a como – ma deo l'apo dadu sa paràula chi custa cosa non podet èssere bera. Como però so bidende su tostorrimene sena cabu chi tenides e mi nche colat finas sa gana de nche pònnere sa cara pro bois. E no est chi siais postu

bene meda, no. Apo pensadu deretu de bos nche lu nàrrere mirende·bos in cara, ma dae chi mi nche lassades inoghe colende·nche su tempus de badas, mi paret giustu a lu nàrrere finas a babbu e a mama bostra. Sa rèndida bostra custa ùrtima muta non nos at cuntentadu pro nudda; tzertu no est tempus custu de fàghere bonos afares, l'ischemus nois puru; ma non b'est mancu unu tempus chi non si nde fatzat nudda; non b'est, sennor Samsa, e non bi depet èssere.»

«Su procuradore» aboghineit Gregor airadu e ismentighende totu s'àteru in custu sumbullu «so aberende deretu, unu momentu e abèrgio. Unu malèssere, unu pagu de ingàddinu mi nch'ant tratesu in su letu e inoghe so galu. Ma como già m'intendo mègius. Mi nche so pesende. Isetade unu pagu passentziosu! No est gasi discansosu comente creia, ma già est mègius meda como. Comente podent capitare gasi, totu in una, custos males! Eris merie m'intendia galu bene, babbu e mama già l'ischint, ma forsis mi lu ponia in duda giai. Forsis si bidiat dae sa cara. Pro ite no l'apo naradu tando in butega! Ma si pensat semper de nche los pòdere bìnchere custos maligheddos sena pèrdere sa die de traballu. Sennor procuradore! Non numeneis a babbu e a mama! Non tenides resone de istare gosi a murrùngiu cun megus e in antis de como nemos mai at naradu nudda. Forsis non bos seis abbigiadu de sos ùrtimos òrdines chi apo mandadu. Ma como parto cun su trenu de sas oto, sas oras de pasu m'ant torrada sas fortzas. No isteis isetende inoghe, su procuradore, arribo deretu a s'ufitziu e bos prego de nche lu nàrrere a su mere cun sos saludos meos!»

E in s'interi chi nche gheteit a foras custas allegas sena mancu ischire bene ite fiat narende, Gregor, cun totu sa pràtica chi aiat fatu finas a como, si nch'acurtzieit a sa càssia e chircheit de si nche pesare ritzu abbranchende·la. La boliat

abèrrere a beru sa ghenna, boliat chi su procuradore l'aeret bidu e l'aeret chistionadu. Fiat a pistighèngiu ca li diat èssere agradadu a ischire ite pensaiant sos àteros chi lu cheriant bìdere a s'apoderiu, ite diant àere naradu. Si s'ispramaiant, tando Gregor non nde teniat neghe e si podiat asseliare. Si diant abarrare tranquillos, tando non b'aiat importu de si truminare e issu nche podiat finas arribare a s'istatzione a sas oto si si fiat mòidu in presse.

A incumintzu istrauleit tantas bortas dae sa càssia chi fiat prana, ma posca renesseit a s'ispìnghere unu pagu e s'agateit ritzu; non pensaiait prus a sos dolos a sa bentre chi punghiant a forte. Tando si nche rueit contra a sa palanga de una cadrea posta a curtzu e cun sas farrancheddas s'agantzeit a sos oros de cudda. S'intendiat como forte e in podere e a sa muda ascurteit su chi naraiait su procuradore.

«Ma ais cumpresu carchi cosa?» pregonteit su procuradore a su babbu e a sa mama. «Paret chi nos est cullionende, o nono?»

«Pro amore de Deus,» aboghineit sa mama cun sos ogros a làgrima «forsis est malàidu e nois lu semus turmentende. Grete! Grete!» sigheit a aboghinare.

«Mama, ite?» iscrameit sa sorre dae s'àtera ala. Chistionaiant dae un'ala a s'àtera de s'apostentu de Gregor. «Depes andare a mutire su dotore. Gregor est malàidu. Su dotore, cuita. Intesu l'as comente allegat?»

«Pariat una bèstia, custa» nargeit su procuradore cun boghe lena, tropu lena posta a pare cun sos ajutòrios de sa mama.

«Anna! Anna!» gheteit una boghe su babbu dae s'anticàmara cara a sa coghina tocheddende sas manos, «Bage deretu a chircare unu maistru ferreri!» E deretu sas duas pitzin-

nas coleint in s'anticàmara cun sas gunneddas a frùschios – comente bi fiat renèssida sa sorre a si bestire gasi a lestru? – isbambarriende sa ghenna de sa domo. Non s'intendeit nemmancu torrende-la a serrare; la lasseint aberta, tzertu comente càpitat in una domo in ue est intrada sa malasorte.

Gregor si fiat asseliadu. Nemos cumprendiat prus sas allegas suas, mancari a issu li pariant craras, prus craras de in antis, forsis ca s'origra si fiat abituada. Belle gasi sos àteros aiant cumpresu chi issu no istaiat bene e lu boliant agiuare. Sa firmesa e sa seguràntzia de sos primos òrdines adderetados pro l'agiuare l'aiant asserenadu. S'intendiat un'àtera borta in mesu de sas creaduras umanas e isperaiat chi cuddos chi lu depiant sarvare, su dotore e su maistru ferreri, sena fàghere diferèntzias intre issos, l'aerent fatu cun grandesa e ispantu. Tussieit unu pagu pro s'iscrarare sa boghe, sende chi diat àere dèpidu ispricare sas cosas, chircheit però de nche cuare custu triuliu ca diat sonare custu puru a diferente dae su tùssiu de sos òmines, ma non podiat mancu nàrrere unu giudìtziu. In s'àteru aposentu fiant totus a sa muda. Forsis su babbu e sa mama fiant sètzidos paris cun su procuradore a fùrriu a sa mesa e chistionaiant a cua o forsis istaiant totus a segus de sa ghenna a ascurtare.

Gregor si nch'ispingheit cun sa cadrea finas a sa ghenna, tando nche la lasseit, si gheiteit contra a sa ghenna e isteit ritzu – s'ùrtima parte de sas farrancheddas fiat unu pagu apitzigosa – duncas si paseit unu tretu in cue. Deretu in fatu chircheit cun sa buca de fàghere girare sa crae in su serràrgiu. A dolu mannu pariat chi no aeret tentu dentes – e duncas comente podiat abrancare sa crae? – ma pro cussu già teniat sas barras tostas e agiuende-si cun custas renesseit a beru a nche girare sa crae sena pensare tropu a su dannu chi si fiat faghende. Ca

li essiat dae sa buca un'ispètzia de sutzu mùrinu, falaiat a sa crae e sucutaiat a terra.

«Intendende seis?» nargeit su procuradore in s'apostu a lados. «Est girende sa crae.»

L'intreit ànimu a Gregor e disigiariat chi totus, finas su babbu e sa mama, l'aerent aboghinadu: «Gasi, Gregor, sighi gasi, gira-nche sa crae!». E pensende chi totus isetaiant oriolados sos isfortzos suos, totu in possa ma belle dismajadu, pigheit a mossos sa crae. Cunforma a sa giradura de sa crae in su serràrgiu issu li bantzigaiat a fùrriu, istaiat apicadu e segundu su bisòngiu s'apicaiat a sa crae o l'incarcaiit cun su pesu de sa carena sua.

Su sonu craru de su serràrgiu brinchende a ùrtimu nch'ischideit a Gregor totu in una. Boghende-nche unu suspiru comente nch'esseret illebiadu de carchi cosa nargeit a issu etotu: «Mancu su maistru ferreri m'est bisongiadu» e arrumbeit sa conca a sa manìllia pro renèssere a abèrrere sa ghenna.

Aberende-la de custu ghetu, sa ghenna resurtaiat giai isbambarriada in antis de nche lu pòdere bìdere. Nche depeit inghiriare a bellu a bellu sa perra de sa ghenna e atentzionadu puru pro non rùere iscumbessu e palas a terra pròpiu in su liminàrgiu. Pigadu dae custu assuntu non teniat tempus de pònneru in contu àteru, ma intendeit unu «Oh!» suspiradu a forte dae su procuradore – pariat su frùschiu de su bentu – e lu bideit deretu, ca issu fiat su prus a curtzu, incarchende-si sa manu in subra de sa buca e torrende in palas a bellu a bellu, comente chi una fortza chi non si bidiat ma chi fiat sighida nche l'aeret ispintu a segus. Sa mama – chi mancarì b'esseret su procuradore presente fiat galu a pilos isortos e ghetados a pare – pompieit a manos giuntas su babbu, gheteit duos passos a in antis cara a Gregor e rueit a terra intre sas gunneddas

chi s'illargaiant a fùrriu a fùrriu e sa cara cuada in petorras non si bidiat prus. Su babbu istringheit sos pùngios a tostu comente chi a Gregor nche l'aeret bòlidu mandare a intro de s'apostentu suo, tando mireit totu su logu dudosu, s'incheleit sos ogros cun sas manos e prangheit a sucutu tremende·li totu sas petorras poderosas.

Gregor no intreit a s'apostentu, ma s'arrumbeit a intro de sa perra galu serrada e gasi si podiant bìdere ebbia sa metade de sa carena sua e sa conca incrinada a un'ala pro oretare sos àteros. In s'interi si nche fiat iscrariadu totu su logu e a s'àtera ala de sa carrera si bidiat nida una parte de sa domo chi istaiat a fache, in colore de chinisu, illacanada – fiat un'ispidale – cun cuddas ventanas tèteras, totu assentadas a sa pròpiu manera e chi sestaiant sa fatzada; fiat galu ghetende abba, ma como cun gùtios mannos e nòdidos chi falaian a terra a unu a unu. In subra de sa mesa bi fiat ispartu un'ismurzu bundantziosu, ca pro su babbu fiat su pastu de prus importu de sa die chi issu illonghiaiat oras e oras leghende giornales disvários. Apicada a su muru de s'àtera ala bi fiat una foto de Gregor cando fiat sordadu; fiat bestidu de tenente, sa manu in s'isciàbola, unu risu ispensamentadu e postu comente aeret pretèndidu rispetu pro sa degghesa e s'uniforme sua. Sa ghenna de s'intrada fiat aberta e si bidiat chi finas cudda de s'apartamentu fiat aberta lassende·nche allampare su repianu e sas primas istradeddas de s'iscala.

«Como,» nargeit Gregor ischende de èssere su solu selenu in cue «como mi nche besto, nche pòngio a postu sos iscampulários e parto. Mi lassades andare, mi lassades partire, beru? Narade, su procuradore, como bidides chi non so còncinu e chi m'agradat a traballare; a biagiare no est discansosu, ma non nde potzo fàghere a mancu, est totu sa vida mea.

A ue seis andende, su procuradore? A butega? Como? Giai? Nch'ais a porrire sa nova comente est a beru? A bortas unu non balet a traballare, ma in cuddu momentu est pretzisu a s'ammentare su servitziu fatu in tempos colados e tènneru in contu, chi cando su tempus malu si nche colat, tando at a traballare finas mègius de comente faghiat in antis. Ischides bene sa reconnoschèntzia chi li tèngio a su mere. E tèngio finas su coidadu de babbu e mama e de sorre mea. Nche so in unu bellu imbòddigu, ma già mi nch'apo a essire. Non mi pongeis àteros istorbos, est giai traballosu gosi. Difendide-mi in dae in antis de su mere! L'isco chi sos chi biàgiant non sunt istimados meda. Sa gente pensat chi custos balangent unu muntone de dinari e si potzant permìtere de faghene sos lussos. Naramus chi sa gente non tenent su bisòngiu de ismanchiare custu pregiudìtziu. Ma bois, su procuradore, bois conoschides mègius de sos àteros traballadores comente sunt sas cosas, e a nche la nàrrere in cunfidentzia, finas mègius de su mere etotu chi essende su mere de sa dita non si nche lassat magagnare cun discansu in su giudìtziu suo contra a s'impiegadu. Ischides finas a primore chi a chie biàgiant est belle totu s'annu foras de sa butega e pro custu si nche collit totu sa tzarra mala, nche li càpitan cosas non cumbinadas e li tocat a gherrare chèscias farsas sena mancu si pòdere difèndere ca totu custas cosas non bi las narant e petzi cando torrat istracu dae unu biàgiu provat issu etotu cales sunt sas cunseguèntzias, ma non b'est prus tempus de cumprèndere sas càusas. Su procuradore, non bos nch'andeis, narade-mi un'allega nessi pro mi faghene ischire chi mi dais resone, a su mancu unu pagu!»

Ma a su primu allegare de Gregor su procuradore si nche fiat giai giradu e torchigende sas lavras lu miraiat dae sa pala chi tremiat. E cando Gregor fiat a chistionu issu no isteit

firmu unu segundu e, semper sighende·lu cun sos ogros, si nch'isgheleit a segus cara a sa ghenna, ma a bellu a bellu comente chi b'esseret carchi controida arcana chi lu privaiait de nche lassare s'apostu. Nche fiat arribadu a s'intrada de sa domo e, dae su brincu repentinu pesende·nche pro s'ùrtima borta su pee dae su pavimento de s'apostu bonu, pariat chi si nch'aiat brusiadu sas prantas de sos pees. Ma in s'intrada nch'illonghieit sa manu destra cara a s'iscala comente chi in cue l'esseret isetende sa gràtzia de Deus bènnida dae su chelu.

Gregor cumprendeit chi non nche lu podiat lassare andare in cudda muta mala si non boliat pònnere in perìgulu mannu su postu chi teniat in butega. Su babbu e sa mama no lu cumprendiant bene ca issos pensaiait chi Gregor in cudda dita podiat abarrare totu sa vida e in prus fiant acoidadados pro sa pena de s'ora chi cada aficu lis pariat pèrdidu. Ma a Gregor no li pariat gasi, a issu s'ànima in carchi modu l'avertiat. Nche depiant tratènnere su procuradore, lu depiant asseliare, conchinare e in fines nche lu depiant bìnchere; in manos suas fiat sa sorte sua e de totu sa famillia! Si sa sorre nche fiat istada in cue! Fiat abbista; nche fiat pranghende giai dae cando Gregor fiat galu corcadu e pàsidu. E a seguru puru su procuradore, unu pagu femineri, nche la diat àere ascurtada e li diat àere postu mente; issa diat àere serradu sas ghennas de s'anticàmara e nche li diat lassare ismentigare s'atzìchidu. Ma sa sorre non bi fiat e a Gregor li tocaiat a fàghere totu.

E sena pensare chi no ischiat galu comente si podiat mòdere e mancu sena pensare chi forsis, o mègius, chi diat èssere dàbile a no lu cumprèndere nemos chistionende, lasseit sa perra de sa ghenna e si nch'intreit in sa calanca; boliat andare in ue fiat su procuradore, chi in su repianu de s'iscala fiat

agantzadu a sa barandillia cun totu sas duas manos che unu macu; ma chirchende un'imbaru rueit deretu cun totu sas far-rancheddas a terra e nche gheteit una boghitedda. S'intendeit bene deretu, sa primu borta dae mangianu; sas cambigheddas fiant firmas a terra; s'abbigliaiat cuntentu chi custas poniant mente, antis, bramaiant de nche lu giùghere a ue boliat issu; e penseit puru chi totu sos dolores nche diant colare deretu. In cuddu momentu, pistighingiosu e in disìgiu de si mòdere, s'agateit a curtzu a sa mama, pròpiu in dae in antis suo e issa, chi pariat ruta in sos bratzos suos etotu, brincheit totu in una pesende-si ritza e cun sos bratzos tesos, sos pòddighes ispartos, aboghineit: «Ajutòriu! Ajutòriu!» incrineit sa conca comente chi aeret bòlidu bìdere mègius a Gregor, imbetzes torreit in segus che a un'isvariada; nche li fiat essidu dae conca chi in cue a segus bi fiat sa mesa posta pro s'ismurzu e si nche setzeit in subra in presse sena atuare chi a curtzu suo si nche fiat corriada sa cafetera e su caffè essiat bundantziosu e falaiat in subra de su tapete.

«Mama, mama» nargeit Gregor a bellu mirende in susu cara a issa. Su procuradore nche li fiat essidu dae mente pro unu momentu; ma bidende cuddu caffè falende non podeit faghene àteru si no a nch'isbambarriare milli bortas sas barras a s'àera. Sa mama torreit a aboghinare, si nche fueit dae sa mesa e si nche gheteit a bratzos de su maridu chi li fiat andende a curtzu. Ma Gregor como non teniat tempus pro su babbu e pro sa mama; su procuradore nche fiat giai in s'iscala, su baeddu imbaradu a sa barandillia, miraiat pro s'ùrtima borta cara a segus. Gregor leeit s'incannada pro arribare a cue, ma su procuradore si nche lu depiat àere pensadu ca nche brincheit tantas istradeddas a unu e non si bideit prus; «Uh!» aboghineit andende-si-nche e cussa boghe retumbeit in totu

s'iscala. A dolu mannu sa fua de su procuradore nche piliseit totu su babbu chi finas a como fiat istadu bastante pàsidu e, imbetzes de cùrrere in fatu a su procuradore o a su mancu de lu lassare fàghere a Gregor, abrancheit cun sa manu destra su bàculu de su procuradore chi si nch'aiat ismentigadu paris cun su bonete e su capoto in subra de una cadrea, agafeit cun sa manu manca unu giornale dae subra de sa mesa e chircheit de nche torrare a Gregor a s'apostu suo pistende sos pees a terra e bentulende su bàculu e su giornale. No importaiant sas pregadorias de Gregor chi mancu podiant èssere cumpresas e finas si giraia sa conca cun umilesa, su babbu sighiat a pistare sos pees galu prus a forte.

A s'àtera ala sa mama nch'aiat isbambarriadu una ventana, mancarì esseret intrende fritu, e essende-si-nche dae oru si carcaiat sas manos a sa cara. S'intendeit una corrente de àera forte nàschida intre sa carrera e s'iscala, sas tendas boleint in artu, sos giornales in subra de sa mesa fruschiaiant e carchi fògiu moeit a molinadura parende-nche a terra. Sena piedade peruna su babbu apretaiat a Gregor e fiat a frùschios che un'incaniadu. Gregor non fiat galu bonu a torrare in segus e andaiat a bellu a bellu. Si si nche diat èssere pòdidu girare nche fiat giai arribadu a s'apostu suo, ma timiat de nche annervare su babbu in cudda mòida chi nche li diat bòlere unu pagu de tempus, e in prus issu sighiat a lu minetzare cun su bàculu de nche li ghetare s'ùrtimu corfu a s'ischina o a sa conca pro nche lu mòrrere. In fines Gregor non potzeit fàghere àteru ca s'abbigeit totu ispramadu chi andende a segus gosi non renessiat a poderare sa diretzione giusta; e ghetende-li a su babbu ogradas timerosas a continu, incumintzeit a si girare cantu prus lestru pensaiat de èssere, ma imbetzes andaiat a bellu a bellu. Forsis su babbu cumprendeit cudda intentzione

bona e, imbetzes de l'istorbare, l'addereteit dae largu cun sa punta de su bàculu a nche fàghere s'inghìriu.

Si su babbu nche l'aiat agabbada cun cuddu frùschiu imbelèschidu! Gregor non cumprendiat prus nudda. Nche fiat belle totu giradu, ma cun cuddu biurdu in origras si faddeit e torreit in segus. Ma cando cun sa conca arribeit cuntentu a s'intrada de sa ghenna si bidiat dae largu chi sa carena fiat tropu lada pro intrare in cue. A su babbu, frenèdigu gasi comente fiat, no li bengeit a conca de nch'abèrrere s'àtera perra pro nche l'illargare s'intrada a Gregor. Nche li fiat intradu in conca petzi de nche fàghere intrare a Gregor deretu a s'apostu suo. Non diat àere tzertu bajuladu sos ammànios chi li diant àere fatu a bisòngiu a Gregor pro si nche pesare ritzu e forsis gasi renèssere a intrare dae sa ghenna. Antis nche trubaiat a Gregor cun unu chichilliu forte comente chi non b'esseret istadu mancu un'impèigu a nche lu fàghere intrare a in cue; li pariat como a Gregor de no intèndere prus sa boghe de unu babbu solu; non fiat prus a brullare como e Gregor si nch'infileit in sa ghenna – sena importu pro su chi podiat capitare. Unu ladus de sa carena si nche peseit, e issu nche fiat postu de rugradis in mesu de s'intrada; si nch'aiat fertu unu costàgiu e in sa ghenna nida si bidiat sas màculas lègias; issu istaiat in cue, arrèschidu, e solu non diat èssere renèssidu a si tòrchere, a un'ala sas farrancheddas pendiant a trèmidas in s'àera e a s'àtera fiant pistadas a terra dolende-li meda – tando su babbu nche li gheteit unu tiru tostu dae segus, un'ischirriolada mala e issu cun su sàmbene essende-li bundante, boleit a intro de apostu. Su babbu nche mageit a forte sa ghenna cun su bàculu e s'intendeit in fines su mùdimene ebbia.

II

Nche fiat giai iscurighende e Gregor si nch'ischideit dae su sonnu grae chi pariat prus unu dismaju. Non diat àere tardadu gasi totu a si nch'ischidare ca s'intendiat pròpiu pasadu e non teniat prus gana de dormire, ma li pariat chi nche l'aeret ischidadu unu passu fuiditzu e su sonu de sa ghenna de s'anticàmera serrada cun atentzione. Sa lughe livastrina de sos lantiones elètricos de s'istradone maculaiat inoghe e in cuddae in sa bòveda de s'apostu e in sas partes artas de sa mobìlia, ma in bassu in ue fiat Gregor, fiat totu iscuru. Addàsiu addàsiu, galu manigende unu pagu a istrambecu sas antennas chi petzi como imparaiat a istimare, arribeit a sa ghenna a ispintas pro bìdere ite fiat capitadu in cue. Su costàgiu mancu li pariat una segada sola, longa e tostada e chi lu proaiat e li tocaiat pròpiu a tzopigare cun sas duas fileras de farrancas. Una farranchedda nche la teniat finas ferta meda pro totu su chi fiat capitadu a mangianu – belle belle fiat unu miràculu de si nd'ère fertu una ebbia – e nche la tragiaiat morta comente fiat.

Cando s'agateit a curtzu a sa ghenna cumprendeit su chi nche l'aiat giutu a cue; fiat su fragu de su ite mandigare. Difatis bi fiat una dischedda prena de late cun tzùcaru e in intro tzaculaiant fitas de pane biancu. Pariat essende nche-li su risu pro sa cuntentesa ca fiat finas prus inganidu de mangianu e nche faleit sa conca a fundu belle finas a sos ogros. Ma deretu nche la bogheit a foras comente esseret ingabbadu; e non fiat ebbia pro more de su traballu chi li daiat su costàgiu man-

cu addolimadu – podiat mandigare petzi si totu sa carena ghemidosa agiuaiat – ma su late, chi fiat sa bevida chi prus l'agradaiat e chi sa sorre a seguru nche l'aiat postu in cue, no li praghiat prus e si nch'iscosteit dae s'istèrgiu belle belle aconadu e si nche torreit a mesu de s'apoyentu tragende-si.

In s'apoyentu bonu nche fiat su gas allutu e Gregor lu bideit dae sa calanca de sa ghenna, e ònnia die a custa ora su babbu leghiat a boghe arta a sa mama su giornale essidu a merieddu e a bortas finas a sa sorre, imbetzes como non s'intendiat nudda. Ma forsis cudda letura fitiana chi sa sorre l'aiat contadu e iscritu a s'ispissada, si nche fiat pèrdida cun su tempus. Ma finas totu a fùrriu non s'intendiat un'isperu, mancarì s'esseret cumpresu chi sa domo non fiat bòida. «Una vida asseliada est cudda de sa famillia mea» nargeit Gregor e, mirende a firmu in dae in antis suo perdende-si in s'iscurigore, fiat artivosu de nch'ère pòdidu dare a su babbu e a sa mama e a sorre sua una vida gasi paghiosa in una bella domo. E comente diat èssere como si totu sa paghe, totu su beneistare e sa cuntentesa diant dèpere connòschere un'agabbu ispramosu? Pro non si nche pèrdere in totu custos pensamentos, Gregor isteit a s'anda e torra in s'apoyentu.

In cuddu merie longu una borta ebbia calicunu abergeit unu pagu una ghenna posta a lados e deretu in fatu de s'àtera, ma nche la serreit in presse; calicunu li rechediat a intrare, ma fiat in dudas. Gregor si firmeit a curtzu a sa ghenna de s'apoyentu bonu e nche boliat lassare intrare in carchi modu cuddu bisitadore chi duritaiat o a su mancu boliat bìdere chie fiat; ma sa ghenna isteit serrada e Gregor iseteit de badas. In antis, cando sas ghennas fiant totu acraidas boliant intrare totus, e como chi issu nd'aiat abertu una e sas àteras nche las aiat abertas calicunu àteru a de die,

como non beniat nemos e sas craes nche las aiant giradas a s'ala de foras.

A de note a tardu ebbia nch'istudeint sa lughe in s'aposentu bonu e si cumprendiat tzertu chi su babbu e sa mama paris cun sa sorre nche fiant istados ischidos finas a tando ca como s'intendiant andende a su letu in punta de pees. Nemos si diat acarare a s'aposentu de Gregor finas a mangianu; e duncas teniat totu su tempus pro cunsiderare, sena istorbu perunu, comente podiat cuncordare custa vida sua noa. Ma s'artària e sa largària de s'aposentu in ue fiat, custrintu a istare istrecadu a terra, lu poniat in timòria e issu non renessiat a cumprèndere pro ite, ca corcaiat in cussu logu dae chimbe annos – e tando si moeit belle sena cumprèndere e birgongende-si unu pagu e si nch'andeit a suta de su canapè, e mancari s'ischina esseret unu pagu catzigada e no aeret prus pòdidu artziare sa conca, li pargeit deretu de istare bene e li dispraghiat de tènnere una carena gasi lada chi non podiat càbere totu in suta de su canapè.

Isteit in cue in suta totu sa note ischidende-si e torrende a dormire, dispertadu cada tantu ispramadu ca teniat gana de mandigare e finas ca fiat in coidadu e isperaiat de badas, ca semper torraiat a su pròpiu pensamentu: chi depiat istare selenu e passentziosu e cun atentu mannu depiat illebiare sos istorbos chi sa famìllia diat àere tentu pro more de custu istramudòngiu suo.

A mangianeddu chitzo, fiat belle galu a de note, Gregor proeit sa fortza de sas detzisiones suas noales, ca sa sorre, belle totu bestida, abergeit sa ghenna de s'anticàmara e mireit in intro totu atzicada. No l'agateit deretu, ma cando lu bideit in suta de su canapè – Deus meu, depiat èssere in carchi logu, non si nche podiat èssere boladu a foras – pigheit isprau

gasi mannu chi non bajuleit sa cosa e nche serreit cun fortza sa ghenna de foras. Ma comente chi custa cosa l'esseret dispràghida, torreit a abèrrere deretu sa ghenna e intreit a bellu a bellu comente esseret intrende a bìdere a unu malàidu de male mannu o a un'istràngiu. Gregor nch'aiat ispintu sa conca a oru de su canapè e dae cue la miraiat. Si nche nde diat abbigiare chi issu aiat atzicu tastadu su late e non pro more ca non teniat gana? E li diat èssere bènnidu a conca de nche li batire carchi àtera cosa chi issu diat mandigare de prus? Si sa sorre si l'aeret pensadu nessi a sa sola, ca issu si nche diat èssere mègius mortu de gana imbetzes de chircare de bi lu lassare cumprèndere; mancarì aeret bòlidu essire dae suta de su canapè e si nche li ghetare a pees pro li pedire carchi cosa bona de ite mandigare. Ma sa sorre si nd'abbigeit deretu cun ispantu de su late in pensu tocadu e chi carchi gùtiu nde fiat faladu a terra in cue a fùrriu; tando nche pigheit s'istèrgiu cun unu tzàpulu sena de lu toccare cun sas manos e nche lu giugheit a foras. Gregor fiat curiosu como de ischire ite li diat batire sa sorre e incumintzeit a pensare a cosas meda e diferentes. Ma no lu diat àere pòdidu pensare mai su chi sa sorre aiat fatu, de bonucoro comente fiat. Pro cumprèndere ite li diat agradare issa nche li bateit tantos màndigos diferentes postos subra de unu giornale. Bi fiat ortalìtzia mesu pudrigada, iscartos de ossos de sa die in antis cun un'ispètzia de bagna bianca totu a fùrriu; pabassa e mèndula; unu cantu de casu chi Gregor tantas dies in antis no aiat bòlidu mandigare; unu cantigheddu de pane tostu e un'àteru cun su butirru e salidu. In prus nche li pongeit sa dischedda, chi depiat èssere istada seberada pro issu, prena de abba. Ischiat chi Gregor non diat àere mandigadu in dae in antis suo e duncas si nch'illargheit girende finas sa crae, comente a nàrrere chi como issu podiat fàghere

su chi boliat. Sas farrancheddas li tremiant acurtziende-si a mandigare. Nche li depiant èssere totu sanadas sas fertas ca intendiat como chi si moviat cun discansu; s'assusteit unu pagu e li torreit a conca chi unu mese a como si nch'aiat segadu unu pòddighe cun una lepa e li doliat galu gianteris.

“Già apo a tènnere prus pagu sensibilidade como!” penseit issu e sutzaiat giai allupidu su chi nche l'aiat atraidu prus de totu sos àteros màndigos dae deretu. Fuliosu cun sos ogros a làgrima pro su cuntentu nch'ispatzeit su casu, sa berdura e sa bagna una in fatu de s'àtera; sos màndigos prus friscos no l'agradaiant, non renessiat a nche bajulare mancu su fragu e nch'iscosteit finas sas cosas chi boliat mandigare. Nch'aiat fatu dae unu tretu e istaiat in cue ammandronadu in su pròpiu logu, tando sa sorre pro li fàghere cumprèndere chi boliat torrare a intrare nch'iscraeit sa ghenna a bellu. Issu sadiet de repente, mancari esseret mesu dormidu e cuiteit a si nch'istichire in suta de su canapè. Ma cantu li costeit a istare in cue in suta in s'interi chi sa sorre isteit in s'apostu, ca aiat mandigadu gasi meda chi sa carena si nche fiat intundada unu pagu e in pensu renessiat a alenare in cuddu istrintòrgiu. Gherrende a bajulare sos signales de allupadura chi li beniant cada tantu, miraiat, cun ogros isbambarriados comente nch'esserent essidos a foras, sa sorre chi sena ischire chi issu la fiat mirende, nche colliat cun s'iscova su chi fiat abarradu de su màndigu de Gregor, ma finas totu su chi issu no aiat mancu tocadu, comente chi custas cosas puru esserent de nche fulliare, nche poniat totu in unu boto chi cungeit cun unu cobertore de linna, boghende-nde posca totu a foras de s'apostu. In pensu si nche fiat girada de unu totu e Gregor nch'esseit a foras a s'istiriollare e unfrare unu pagu.

E gosi issu retzeit cada die su ite mandigare, una borta

a mangianu cando su babbu e sa mama e sa tzeraca puru fiant galu corcados, sa de duas bortas a pustis pràngiu ca sos mannos dormiant unu tretu tando puru e sa sorre nche mandaiat sa tzeraca a impergiare. Giai no lu boliant mancu issos chi Gregor nch'aeret patidu sa gana, ma forsis non diant àere bajuladu de ischire de prus si no intendende-lu gasi ebbia sena si nd'oriolare meda; forsis sa sorre nche lis boliat istraviare cada annèulu, finas su prus minore, ca nche fiant patende bastante.

Gregor no l'isheit mai cale iscusca bogheint a foras pro nche mandare a su dotore e a su maistru ferreri cuddu mangianu, e sende chi nemos cumprendiat a issu sos àteros non pensaiant (mancu sa sorre) chi issu imbetzes los cumprendiat e cando sa sorre fiat in s'apostu suo issu si depiat cuntentare de sos suspiros e de carchi chèscia narada a sos santos. Petzi cando nche fiat coladu unu pagu de tempus e issa si nche fiat unu pagu abituada – mai si diat pòdere abituare de unu totu – Gregor nch'aferraiat carchi annotu sentimentosu o chi issu cumprendiat gasi.

«Oe l'est agradadu totu» naraiat issa cando Gregor si nch'aiat mandigadu totu, ma cando non fiat gasi e custu a pagu a pagu capitaiait semper de prus, issa intristada naraiat: «Est abarradu totu in cue finas a como».

A Gregor nemos li podiat tzertu contare sas novas, ma issu cada tantu ascurtaiat su chi si naraiat in s'apostu a curtzu, e cando intendiat boghes si nche curriat a sa ghenna e s'atacaiat cun totu sa carena a cue. Mescamente a primas sa chistione manna fiat sa sua, finas si a bortas nde chistionaiant a fura. Pro duas dies intreas a s'ora de mandigare sos astrintos chistionaiant de comente faghera dae como in dae in antis; ma finas a àteras oras si chistionaiat de su pròpiu cando duos

Ìntimos fiant semper in domo; nemos boliat istare in cue solu e mancu faghiat a nche lassare sa domo sola. E dae sa prima die sa tzeraca – non si cumprendiat ite ischiat issa de cantu fiat capitadu – l'aiat suplicada inghenugrada a pees de sa mama a nche la lassare andare deretu e cando si nche fiat dispedida, unu quartu de ora a pustis, pranghende torraiat gràtzias ca nche l'aiant liberada comente chi esseret su prus benefitziu mannu chi l'aerent dadu e sena pretesa peruna de sa famìllia, issa isteit a giura narende chi mai diat àere iscoviadu a nemos su capitadu.

E duncas a sa sorre li tocheit puru a coghinare paris cun sa mama, finas si non fiat gasi traballosu ca non mandigaiant de cabu. Gregor intendiat semper comente unu animaiat s'àteru a mandigare, ma s'intendiat semper una risposta: «Gràtzias, bastat gosi» o carchi cosa simigiante. Forsis mancu bufaiant. Sa sorre lu pregontaiat a s'ispissada a su babbu si boliat una birra, chi fiat andada issa etotu a nche la pigare, ma sende chi su babbu abarraiat a sa muda, tando issa, pro no lu fagherè intrare in coidadu li naraiat chi nche podiat mandare sa miradora de sa domo, ma in fines su babbu rispondiat unu «Nono» sicu e tando non si nde chistionaiat prus.

Giai sa prima die su babbu ispricheit a sa mama e finas a sa sorre totu sa situatzione econòmica e sas possibilidades pro su tempus benidore. Cada tantu si nche pesaiat dae sa mesa e nche batiat dae una cassaforte Wertheim, chi nch'aiat sarvadu chimbe annos a como cando sa dita sua nche fiat fallida, unu documentu o carchi libreteddu de annotaduras. S'intendiat comente nch'aberiato su serràrgiu traballosu e nche lu torraiat a serrare cando nch'aiato pigadu su chi fiat chirchende. Sa prima nova allegra chi Gregor intendeit dae sa die de sa presonia sua fiant custas ispricaduras de su babbu. Issu pensaiat chi

a su babbu no l'esseret sobradu nudda de cudda dita o a su mancu su babbu no l'aiat naradu mai nudda chi l'aeret fatu pensare a s'imbesse, nen Gregor l'aiat pregontadu mai. Dae tando a Gregor li fiat intradu su coidadu mannu de fàghere totu su chi podiat pro nche li fàghere ismentigare a sa famìllia cudda betze disgràtzia chi nche lis aiat furadu ònnia ispera.

E tando issu aiat incumintzadu a traballare cun grandu fiamore e belle belle coleit in una note dae cummissu de pagu contu a biagiadore cun totu àteras possibilidades de balangiare e sa fortuna cummertziale sua, chi fiat a provigione, si nche mudeit deretu in dinari bellu e bonu chi fiat presentadu in subra de sa mesa in dae in antis de sa famìllia ispantada e cuntenta. Tempos bellos cuddos, chi non torreint prus, a su mancu in cudda lugura e mancarì Gregor a pustis balangeit tantu de dinari de nche pòdere campare sa famìllia intrea. Si nche fiant abituados deretu, sa famìllia e finas Gregor; sa famìllia nche retziat su dinari torrende gràtzias e issu lu daiat cun gana, ma sa calura de sos primos tempos nche fiat ismentigada. Sa sorre ebbia fiat abarrada prus a curtzu a Gregor e issu, totu segretu, pensaiat de nche la mandare a istudiare s'annu imbeniente a su conservatòriu ca a issa l'agradaiat sa mùsica e fiat un'incantu sonende su violinu e pagu l'importaiat de sas ispesas chi podiat tènnere, nche diat àere pensadu issu a nche buscare àteru dinari. A bortas cando Gregor capitaat tantas dies in tzitade in sas chistionadas cun sa sorre numenaiat su conservatòriu, ma pariat semper unu bellu bisu, de cuddos chi abarrant bisos ebbia, ma a su babbu e a sa mama no lis agradaiat mancu sa numenada innotzente; però Gregor fiat sèriu in su pensamentu suo e boliat a nche lu nàrrere a craru sa note de Pasca de nadale.

Totu cuddos pensamentos li preniant sa conca cando

ascurtaiat atacadu a sa ghenna e mancari esserent istados de badas sende chi como fiat in cuddu istadu. A bortas non renessiat prus a ascurtare dae cantu fiat istracu e nche lassaiat andare sa conca magende-la a sa ghenna, ma nche la torraiat a artziare deretu ca finas unu sonigheddu ebbia l'intendiant a s'àtera ala e tando totus istaiant a sa muda.

«It'at a èssere faghende?» naraiat su babbu a pustis de unu tretu e mirende a sa ghenna, e deretu in fatu sa chistione lassada firma torraiat a incumintzare a bellu a bellu.

Su babbu torraiat a ispricare sas chistiones unu muntone de bortas, primu ca nche fiat dae meda sena chistionare de cosas gosi e finas pro more ca sa mama non nche cassaiat semper totu deretu – e Gregor cumprendeit bene chi, mancari totu sa malasorte tenta, bi fiat galu unu pagu de dinari de tempos colados chi in s'interi fiat crèschidu pro more de sos interessos mai cambiados. E in prus su dinari chi Gregor batiat a domo cada mese – issu si nche chistiat petzi tantos fiorinos – non nche l'aiant ispesu totu e teniant duncas unu bellu capitaleddu. A segus de sa ghenna, Gregor atzinnaiat intinnadu moende sa conca cuntentu de custa prudèntzia e de s'istràviu chi non s'isetaiat. A nàrrere sa beru su babbu cun custu dinari si nche podiat àere chitadu sos dèpidos cun su mere prus a lestru e tando si nche diat èssere acurtziada meda de prus sa die chi Gregor si nche diat èssere liberadu de cuddu traballu, ma, pro comente fiant postas como sas cosas, fiat andadu mègius gasi comente su babbu aiat pensadu e fatu.

Ma custu dinari como non diat bastare pro nche campare sa famillia; forsis diat bastare pro unu o duos annos totu a su prus. E diat èssere istadu unu pensu sàbiu a non nche lu toccare e a lu lassare pro unu bisòngiu prus mannu. E tando su dinari chi lis bisongiaiat a si campare como si lu depiant ba-

langiare. E su babbu fiat giai un'òmine mannu, sanu ei, però fiat chimbe annos sena traballare e no li podiant pònnere aficu; e posca in totu custos annos nch'aiat postu unu pagu de lardu in prus e fiat pròpiu grae. E ite depiat andare a traballare sa mama betza e chi patiat de ana? Nche li fiat tropu ebbia ebbia unu giru in sa domo e cada duas dies si nch'imbolaiat in su canapè cun sa ventana aberta comente chi s'esseret allupende. E sa sorre? Depiat andare sa sorre a balangiare dinari? Fiat galu una pitzinnedda de deghessete annos chi su traballu suo fiat cuddu de si bestire a dèchidu, dormire meda, agiuare in sas cosas de domo, tènnere carchi isvàriu e mescamente depiat sonare su violinu. Cando chistionaiant de custu bisòngiu de andare a balangiare dinari, Gregor si nch'iscostaiat dae sa ghenna e si nche ghetaiat in su canapè de pedde. Li pariat prus friscu ca intendiat totu sa calura de sa birgònggia e de su dispraghene.

A s'ispissada tando nche colaiat sas notes in cue sena dormire mancu unu minutu marrende sa pedde oras e oras. O si nono sena pensare a s'isfortzu chi bi boliat, nch'ispinghiat una cadrea a curtzu a sa ventana, si nch'apicocaiat a su liminàrgiu e imbaradu a sa cadrea istaiat in cue pro s'ammentare cuddu tastu de libertade chi aiat proadu unu tempus cada borta chi s'acaraiat a pompiare a foras. E dae una die a s'àtera sas cosas, finas cuddas chi fiant prus a curtzu, non renessiat a las bìdere bene; non bidiat prus s'ispidale postu a s'àtera ala de s'istradone, cuddu chi in antis li daiat gasi infadu a bìdere e si no aeret ischidu chi istaiat in Charlottenstrasse, una carrera chietta ma in mesu de sa tzitade, issu diat àere pòdidu pensare de mirare unu desertu dae sa ventana sua, unu desertu in ue non si podiat distìngHERE intre su chelu e sa terra inchinisada, unidos comente fiant unu a s'àtera. Sa sorre nche bideit duas

bortas chi sa cadrea nche fiat posta in suta de sa ventana e dae tando cando illimpidaiait s'apomentu nche la poniat semper a curtzu a su liminàrgiu lassende nche abertos finas sos bidros de intro.

Si Gregor l'aiat pòdidu torrare gràtzias a sa sorre pro totu su chi depiat fagherere pro issu si nche diat èssere intesu mègius, e su traballu de sa sorre nche li diat pàrrere prus lèbiu puru, ma gosi issu nde patiat e basta. Mancu male chi sa sorre chircaiat de nch'illebiare su discumbèniu de sa cosa e prus su tempus andaiat a in antis mègius renessiat issa a s'adecuarre cun naturalesa a sa cosa, ma finas Gregor bidiat e atuaiat mègius a sas cosas. Gregor s'assustaiat ebbia ebbia cando issa intraiat a s'apomentu. Ca issa, sena mancu serrare sa ghenna comente faghiat pro non lassare bìdere a foras s'apomentu de Gregor, nche curriat deretu e cun manos airadas a nch'abèrrere sa ventana, comente chi s'esseret allupende e mancarì b'esseret fritu istaiat in cue unu momenteddu pro renèssere a alenare mègius. Custu cùrrere e su trambullu de sa sorre li poniat timòria duas bortas a sa dies; totu su tempus istaiat treme-treme cuadu in suta de su canapè e ischiat bene chi issa non nche diat àere fatu totu custu sumbullu si fiat dàbile a nch'istare in s'apomentu de Gregor a ventanas tancadas.

Nche fiat coladu prus de unu mese dae s'istramudòngiu de Gregor e duncas sa sorre nche depiat èssere abituada a sa bisura noa de Gregor sena s'ispramare cada borta chi lu bidiat, ma una borta issa intreit in s'apomentu una pagu prus chitzo e l'agateit acaradu a sa ventana, paradu e ritzu e issa si nche fueit dae s'isprau. Gregor non si diat èssere meravigiadu si issa non diat èssere intrada, ca gasi comente fiat postu no li permitiat de nch'abèrrere sa ventana, ma issa mancu intreit, torreit in segus e nche serreit deretu sa ghenna; un'istràngiu

nche diat àere pensadu chi issu nche fiat impostadu pro nche la mossigare. Gregor si nche cueit deretu in suta de su canapè, ma sa sorre no intreit in antis de mesudie e pariat finas prus arrennegada de sas àteras bortas. Issu s'abbigeit tando chi sa sorre no aguantaiait a nche lu bìdere gasi e mai diat èssere renèssida, ma nche depiat bogare a foras totu sas fortzas pro non si nche fuire deretu cando li biadiat puru una banda minoredda de sa carena sua chi essiat dae suta de su canapè. E duncas pro nche l'istransire finas cuddu, una die nche tragheit a coddu su lenzolu a su canapè – li costeit bator oras de traballu – e nche lu pongeit gasi chi issu si nche podiat istichire in cue e sa sorre no lu diat àere bidu mancu fritende-si. Si a issa no li diat agradare, tando nche lu diat àere pòdidu mòere, ca Gregor no lu faghiat a praghene suo a si nche cuare totu gasi, ma issa nche lasseit su lenzolu gasi comente fiat e Gregor penseit puru de nche li bìdere una mirada de reconnoschèntzia cando nche bogheit cun atentzione sa conca a foras a bìdere ite li pariat sa nova a sa sorre.

Sas primas bìndighi dies su babbu e sa mama non renesseint a si detzìdere a intrare a s'apòsentu e Gregor los intendiat a s'ispissada bantende su traballu chi faghiat como sa sorre mancar finas a tando fiant semper inchietos chi naraiant chi lis pariat una pitzinnedda isvàlita. Ma como ambos, su babbu e sa mama, l'isetaiant in dae in antis de s'apòsentu de Gregor in s'interi chi issa nche lu fiat illimpidende e belle belle non fiat mancu galu essida chi nche depiat contare totu, cada cosa, comente fiat s'apòsentu, ite aiat mandigadu Gregor, ite aiat fatu e si forsis bi fiat carchi segnale de megioru. Sa mama aiat naradu dae deretu chi disigiaiat a nche bìdere a Gregor, ma su babbu e sa sorre nche la cumbincheint a no intrare cun arresonos sàbios chi Gregor ascurtaiat cun avèrtia

e chi cunsideraiat bonos de unu totu. A pustis però nche la depeint tratènnere a fortza e cando aboghinaiat: «Lassade-mi intrare a bìdere a Gregor, lassade-mi-lu bìdere a figiu meu ma-lassortadu! Ma no lu seis cumprendende chi depo intrare?», tando a Gregor li pariat chi diat èssere istadu mègius a nche la fàghere intrare, non cada die tzertu, ma a su mancu una borta a sa chida; issa cumprendiat meda prus de sa sorre, chi mancari fiat una pitzinnedda balente, fiat una pitzinnedda ebbia e forsis s'aiat pigadu a incàrrigu cudda faina gasi grave sighende petzi sa lebiesa de una criaturedda.

Già no iseteit tempus meda Gregor cun cuddu disìgiu de torrare a bìdere sa mama. Sende ca remiraiat su babbu e sa mama, a de die Gregor non si boliat ammustrare acaradu a sa ventana, non si podiat mancu mòere meda in cuddos tanto metros cuadros de su pavimentu, e gaii cuddu istare sèriu non nche l'agudaiat mancu prus a de note, no l'agudaiat prus gasi meda mancu s'ora chi istaiat mandighende e tando pro s'isvariare incumintzeit a andare dae un'ala a s'àtera de sa bòveda e de sos muros. Istaiat cun praghère mescamente a nche ghetare sas farrancas a sa bòveda; fiat totu un'àtera cosa de istare firmu in terra; s'alenaiait mègius e sa carena bantzigaiait a lèbiu; e totu iscontivigiadu in cue susu Gregor a bortas si nche lassaiat andare e ruiat magende a terra e meravigende-si issu etotu. Però como fiat mere de sa carena sua e ischiat come la trattare e mancu ruende dae gasi in artu si faghiat ferta. Sa sorre si nd'abbigeit deretu de custu isvàriu nou de Gregor – in cuddu anda e torra nche lassaiat a traessu un'ispèzia de sustàntzia pitzigòngia – e tando si pongeit in conca de nche bòlere agiuare a Gregor moende-nche-li sa mòbilia chi l'istorbaiat, mescamente sa càssia e sa mesa. Issa tzertu no lu podiat fàghere sola; non s'atriviata a pregontare a su babbu; sa

tzeraca no la diat àere agiuada a seguru sende chi custa pitzinna de sèighi annos abarraiat in tretos suos ebbia dae cando nch'aiant mandadu sa coghinera e aiat pedidu de nch'acràere sa coghina e de l'abèrrere si bi fiat carchi cosa nòida ebbia. Duncas sa sorre non podiat àteru si no a chircare s'agiudu de sa mama cando su babbu non fiat in domo. Giaculende totu allegra arribeit duncas sa mama, ma in su liminàrgiu de s'apostu de Gregor s'ammudeit. Sa sorre pompieit in totue si s'apostu fiat a postu e a pustis lasseit intrare sa mama. Gregor nche pinnigheit a lestru su lentzolu che a unu drapu gasi chi esseret resurtadu unu lentzolu imboladu in subra de su canapè, lassadu in cue sena atenzione. E custa borta Gregor non si pongeit mancu a oretu e rinuntzieit finas a bìdere sa mama. Fiat cuntentu ebbia chi sa mama esseret bènnida.

«Benide, ma'. Non si bidet» nargeit sa sorre mantenende-li sa manu.

Gregor intendiat ebbia comente cuddas duas fèminas debiles chircaiant de nche mòere sa càssia betza e grae e sa sorre boliat a s'isfortzare de prus sena intèndere sas allegas de sa mama chi timiat chi sa figia non s'esseret istracada tropu. Sa cosa dureit a longu. A pustis de prus de unu quartu de ora sa mama nargeit chi diat èssere mègius a nche lassare sa càssia in ue fiat ca in antis de totu fiat tropu grae e non diant èssere renèssidas a nche la tramudare in antis de nche torrare su babbu e a nche la lassare in mesu de apostu li diat istorbare a Gregor su logu in ue colare. In prus no ischiant pròpiu pro nudda si a Gregor totu custa cosa li diat agradare. A issa li pariat a s'imbesse; li tocheit su coro bidende cuddu muru bòidu; e a Gregor puru li podiat pòdere pàrrere gasi etotu, tantu nche fiat abituadu a cudda mobilia e in cuddu apostu bòidu forsis si diat intèndere disamparadu ebbia.

«Nara,» concrueit sa mama a boghe bassa bassa a pispisiu comente chi no aeret bòlidu lassare intèndere a Gregor, chi no ischiat mancu in ue fiat cuadu, mancu sa boghe sua – fiat segura chi tantu mancu cumprendiat sas paràulas – «si nche moimus sa mobìlia non paret chi nche semus lassende istare ònnia ispera de megioru e a issu nche lu lassamus solu sena ispera etotu? A mie mi paret chi siat mègius a nche lu lassare gasi comente fiat in antis s'apòsentu, gasi cando Gregor at a torrare, at a agatare totu comente fiat e nch'at a pòdere ismentigare custu tempus cun discansu.»

Intendende sas allegas de sa mama Gregor cumprendeit chi sa mancàntzia de cada casta de chistionada cun sos umanos e cudda vida imbelèschida chi faghiat nche li depiat àere sumbulladu s'intelletu in custos duos meses. Àteru non podiat èssere, ca non cumprendiat comente diat pòdere pensare de nche lassare isboicare s'apòsentu suo. A beru lu boliat s'apòsentu suo bellu, custringu e cun cudda bella mobìlia de famìllia, mudadu in unu cuadòrgiu in ue podiat andare e torrare a tràgia a tràgia comente l'agradessiat, ma ismentighende totu su tempus coladu suo de òmine? Como puru pariat a curtzu meda a si nch'olvidare sas cosas e su de nch'àere intesu sa boghe de sa mama ebbia ebbia nche l'aiat iscutinadu. Non nche depiant bogare nudda a foras; totu depiat abarrare in cue. Non nche lu podiant privare de su benefitziu chi sa mobìlia li podiat faghene in custas cunditiones e si finas sa mobìlia l'istorbaiat in cuddu andalutorru sena sètiu, non b'aiat importu, non fiat unu dannu ma unu profetu.

A dolu mannu sa sorre teniat àtera idea; si nche fiat abituada, e forsis cun resone, a si tènnere in contu mannu in dae in antis de su babbu e de sa mama pro totu su chi pertocaiat sas chistiones de Gregor, e como puru su cussìgiu de sa

mama li pariat giustu pro nche lassare bogare a foras non sa càssia e sa mesa ebbia, comente aiat pensadu a incumintzu, ma totu sa mobìlia, francu su canapè chi li faghiat a bisòngiu a su frade. Sa firmesa de s'intentu non fiat neghe petzi de su tostorrimene de criatura e de sa fide chi teniat in totu su chi faghiat e chi fiat crèschida manna e a s'ispensada in sos ùrtimos tempos; issa aiat cumpresu chi a Gregor li bisongiaiat logu meda pro sos inghìrios suos e imbetzes sa mobìlia no li faghiat mancu unu cumbèniu. Forsis nche diat intrare finas cuddu pensare in chimeras de una pitzinna de cussa edade chi chircat a cada occasione de cuntentare a issa ebbia e chi nche giughiat a Grete como a nch'ismanniare totu sa cosa gasi chi issa si nche diat pòdere sacrificare galu de prus. Ca nemos, francu Grete, si diat èssere atrividu a intrare a intro de unu logu in ue Gregor fiat solu, apicadu a muros bòidos.

E non si nche lasseit disviare dae sa mama chi in custu aposentu pariat meledosa e assolocada e chi s'ammudeit de retu agiuende cantu podiat a nche tragare a foras sa càssia. Sa càssia a Gregor no li podiat mancu bisongiare, ma s'iscrivania depiat abarrare in cue. E sas fèminas nch'aiant lassadu atzicu s'aposentu ispinghende su mòbile assubentadas, cando Gregor nche bogheit a foras sa conca dae suta de su canapè pro bìdere ite podiat fàghere cun atentzione e prudèntzia. Ma sa malasorte at bòlidu chi sa mama torreit a intrare in antis de Grete chi in s'aposentu a curtzu fiat atacada a sa càssia e l'ispinghiat inoghe e in cuddae sena la trèmere mancu de unu tzentimetru. E sende chi pro sa mama a bìdere a Gregor non fiat cosa de cada die e forsis si nche diat èssere intesa male bidende·lu, issu torreit a segus totu ispramadu finas a arribare a s'àtera ala de su canapè e moende·si nche trogheit unu pagu su lentzolu. Basteit custu a nche fàghere girare sa mama. Issa

si firmeit, isteit sèria unu momentu e torreit a s'àteru aposentutu in ue fiat Grete.

Finas si Gregor naraiait a issu etotu chi non fiat capitende nudda de ispantosu, chi nche fiant moende carchi mòbile ebbia, in fines depeit ammìtere chi totu cuddu andalutorru de sas fèminas, sas boghigheddas issoro, sa frighida in terra de sa mobilia li faghiat nàschiere comente un'avolotu mannu e chi l'inghiriaiat dae totu sas alas e mancarì nch'aeret cuadu cantu prus podiat sa conca e sas farrancas e s'esseret astrintu semper prus a su pavimentu cumprendeit chi non diat àere resìtidu tempus meda gasi. Nche li fiant isboidende s'apomentu, nche li fiant pighende totu su chi issu amaiat. Sa càssia cun sa serra pro intacare e totu sos trastes non bi fiant prus; como nche fiant troghende s'iscrivania chi pariat cravada a terra, in cue issu nch'aiat iscritu totu sas tareas de s'universidade e de s'iscola mèdia cummertziale e finas cuddas de cando fiat in sas elementares – non teniat prus tempus de pònneru in contu sos intentos bonos de sas duas fèminas chi belle belle nch'aiat ismentigadu, ca issas, istracas dae su traballu, non bogaiant peruna allega e petzi s'intendiat s'istripidu grae de sos pees issoro.

E tando esseit a foras – sas fèminas fiant galu in s'apomentu a lados arrumbadas a sa mesa pro si pasare unu pagu – cambieit bator bortas sa filada de s'anda e torra suo, no ischiat a beru ite depiat sarvare como, tando nche bideit apicadu in su muru ispogiadu su ritratu de sa fèmina cun sa pedde de animale, si nch'apicocheit a lestru a lestru e s'astringheit a su bidru chi li pitzigaiat a primore e chi li fiat agradèssidu finas a sa bentre sua callente. A su mancu custu ritratu, chi como Gregor cugugiaiat totu, non nche lu diat tocàre nemos. Nche gireit duncas sa conca cara a sa ghenna de s'apomentu bonu pro pompiare sas fèminas cando nche diant torrare.

Non si nche fiat pasadas tempus meda e torreint a intrare deretu; Grete nch'aiat chintu unu bratzu a sa mama e belle belle nche la tragaiat.

«Duncas, ite nche pigamus como?» nargeit Grete pompiende totu a fùrriu. E tando s'addobieint a pare sos ogros suos cun sos de Gregor in su muru. Isteit sèria ebbia pro more ca bi fiat sa mama e fritende·nche sa cara pro no li lassare bidere nudda a sa mama li nargeit tremende unu pagu e no ischende pròpiu ite nàrrere: «Benide, torramus un'iscuta a s'aposentu bonu, ite narades?».

Gregor cumprendeit deretu chi sa sorre boliat sarvare sa mama e a pustis nche lu diat àere grisciadu dae su muru. E pro ite non faghiat sa prova? Issu fiat sètzidu in subra de su ritratu e non pensaiat de si nch'andare. Mègius nche li diat brincare a fatze a Grete.

Ma sas paràulas de Grete nch'aiant postu sa mama in pensamientos e iscostende·si a un'ala bideit cudda betze macùla mùrina intre sa tapetzeria frorida e in antis de cumprèndere chi cussu chi fiat bidende fiat Gregor a beru, aboghineit cun boghe pibidosa e sica: «Oh Deus meu, Deus meu!» e illarghende·nche sos bratzos si nche rueit in subra de su canapè comente aeret rinunziadu a totu e non si moeit prus.

«Oh Gregor!» aboghineit sa sorre artziende·nche su pùngiu e cun ograda abbetiosa. Custas sas primas allegas chi sa sorre li naraiat a su frade in deretura dae sa die de s'istramudòngiu. Curreit a s'àteru aposentu a nche pigare carchi essèntzia pro nche torrare sa mama dae su dismaju; finas Gregor boliat agiuare in carchi modu – a sarvare su ritratu già bi fiat ora galu – ma nche fiat apitzigadu a su bidru e nche depeit leare un'ispinta pro s'istratzare cun fortza; curreit issu puru a s'àteru aposentu comente chi aeret pòdidu cussigiare sa sorre

comente faghiat àteros tempos, ma isteit firmu a palas de issa chi chircaiat intre totu sas ampullas chi bi fiant; e girende-si issa s'assuconeit, un'ampulla rueit a terra seghende-si, una lesca nche l'arribelit a cara a Gregor, nche l'iscarfeit e una meighina pitzigosa l'infundeit. Grete nch'abrancheit totu sas ampulligheddas chi podiat e sena istare meda in cue curreit in ue fiat sa mama serrende a tostu cun su pee sa ghenna. Gregor como fiat a tesu dae sa mama chi forsis pro more suo si nche fiat acurtziende a sa morte; non boliat abèrrere sa ghenna ca si nono sa sorre si nche diat èssere fuida, imbetzes fiat pretzisu a istare a atèndere sa mama; non podiat fàghere nudda, podiat isetare ebbia e càrrigu de impudos e coidados incumintzeit a si mòdere, frighende-si a ònnia cosa, muros, mobilia e bòveda, e rueit in finitia, disisperadu e ingaddinadu comente chi totu s'aposentu l'esseret girende a fùrriu, subra de sa mesa manna de s'aposentu bonu.

Nche coleit unu pagu de tempus gosi, Gregor istaiat in cue ispossedidu, totu fiat a sa muda in cue a fùrriu e forsis fiat de bonu. Soneint tando su campaneddu de domo. Sa tzeraca fiat acràida in coghina a seguru e duncas Grete depiat andare a abèrrere. Fiat su babbu torrende a domo.

«It'est capitadu?» nargeit issu a prima intrada, sa cara de Grete nche li depiat àere ismendadu totu.

Sa figia rispondeit cun boghe lena – nch'aiat cuadu sa cara in su petus de su babbu –: «A mama l'est pigadu a dismaju, ma como già istat mègius. Gregor si nch'est fuidu...».

«Già mi lu fia isetende,» nargeit su babbu «bos nche l'apo semper naradu, ma a sas fèminas non bos agradat a ascurtare.»

Gregor atueit deretu chi su babbu no aiat cumpresu a primore sas allegas de Grete e creiat chissai cale neghe lègia li depiat imputare. E como Gregor nche lu depiat asseliare

a su babbu, ca non teniat su tempus e mancu sa possibilitade de nche l'ispricare sas cosas. Tando si nche curreit a sa ghenna de s'apoyentu suo e s'atacheit a cue gasi chi su babbu intrende aeret bidu chi giai teniat s'idea de si nche torrare a intrare a s'apoyentu suo solu sena èssere ispintu dae àtere, calicunu li depiat abèrrere sa ghenna ebbia e issu nche diat èssere isvanèssidu.

Però su babbu non fiat in muta de nche cassare custas coloriduras; «Ah!» aboghineit issu giai in su liminàrgiu e tonende comente esseret regiradu ma cuntentu puru. Gregor nch'istacheit sa conca dae sa ghenna e nche l'artzieit miren-de su babbu. Non si l'aiat pensadu mai su babbu comente fiat como; a nàrrere sa beru in custa ùrtima muta sa nova de s'andalutorru in s'apoyentu nche l'aiat isbeliadu e pagu si nd'importaiat de su chi capitaiait in domo, comente imbetzes faghiat in artis, e duncas depiat èssere prontu a retzire sos cambiamentos arribados como. Eperu cuddu fiat babbu suo a beru? Su pròpiu òmine istracu, afungadu in su letu cada borta chi Gregor moiat a sos biàgios de traballu a mangianu chitzo; chi cando torraiat a sero lu retziat cun sa bestimenta de domo, sètzidu in una poltrona e mancu renessiat a si nche pesare ritzu, ma petzi nch'artziaiat sos bratzos comente chi esseret cuntentu de lu bìdere; s'òmine chi, in cuddas passigiadas chi faghiant paris pagas domìnigas a s'annu e in sas dies nòdidas, non torraiat mancu àlidu caminende intre Gregor e sa mama chi giai andaiant addasiadu e imboddiadu in cuddu capoto betzu s'istentaiat galu de prus puntende su bàculu semper a in artis e cando boliat nàrrere carchi cosa si depiat parare cun sos àteros a fùrriu suo, fiat cuddu su pròpiu òmine?

Ma como fiat bellu ritzu, bestidu cun un'uniforme prunetina bene assentada orizada de butones de oro comente

cuddas chi bestint sos carriàrgios chi traballant in sas bancas; in su collete artu e tèteru de sa giacheta arrumbaiat su baeddu ladu; s'ograda bia e atuada de sos ogros nieddos suos lughiat in suta de su chìgiu tìpiu; e sos pilos canos, semper ghetados a pare, fiant como bene ispigiados e partzidos e finas lughentes. Si nche moeit su bonete chi giughiat unu monogramma de oro, forsis de una banca, e nche l'imboleit in subra de su canapè a s'àtera ala de s'apostentù; e cun sos fardales de sa giaca longa ghetadas a segus e sas manos in butzaca, si nch'acurtzieit a Gregor cun cara inchieta.

Mancu issu l'ischiat ite boliat fàghere; caminende nch'artziaiat sos pees in artu in artu e Gregor s'ispanteit de sa mannària de sas solas de sas botas suas. Però no isteit pensende nudda; dae sa prima die de sa vida sua noale ischiat chi su babbu li diat àere ammustradu rigore ebbia. E duncas curreit a in antis suo e si firmaiat si issu si paraiat e si moiat cando su babbu atzinnaiat a si mòdere. Isteint a giru in s'apostentù paritzas bortas, ma non capiteit nudda e antis, pariat chi cuddu ritmu addasiadu no esseret mancu a li pònnere in fatu. E duncas Gregor isteit in terra timende a si nche fuire fatu a sos muros o a sa bòveda, ca su babbu podiat pensare chi lu fiat faghende cun malesa. Però Gregor ischiat chi non podiat resìstere meda in custu andalutorru ca cando su babbu ghetaiat unu passu ebbia, a issu, imbetzes, li tocaiat de fàghere unu muntones de mòidas. Incumintzaiat a nche pèrdere àlidu e finas in tempos colados no aiat mai tentu purmones de aguantu. In s'interi chi fiat bàntziga·bàntziga chirchende de acolomizare sas fortzas pro si nche fuire, manteniast sos ogros abertos e mesu atontadu non pensaiat àteru si non fiat a cùrrere, belle ismentighende·si chi bi fiant puru totu sos muros, mancari esserent prenos de mobilia bene iscarfeddada

e càrriga de puntas e dentes – carchi cosa li boleit a curtzu, ghetadu a lèbiu, e li bortuleit a in antis. Fiat una mela, e deretu nde l'arribait un'àtera. Gregor, ispramadu, si firmeit; a cùrrere fiat istadu de badas, ca su babbu nch'aiat detzisu de lu bombardare.

Si nch'aiat prenu sas butzacas dae sa frutera de sa credentza e l'isdobbaiat, sena puntare bene pro como, una mela in fatu de s'àtera. Cuddas meligheddas rujas bortulaiant a terra comente càrrigas de elètricu e magiaiant s'una cun s'àtera. Una mela ghetada cun debilesa nche li coleit a ràsighu in s'ischina de Gregor, istrauleit però sena lu fèrrere. Un'àtera ghetada deretu in fatu nche l'intreit pròpiu a mesu de ischina; Gregor si nche boliat tragiare a un'ala isperende chi cuddu dolu isciriadu arribadu de repente si nch'esseret andadu cambiende sa posidura sua; epuru s'intendiat cravadu a terra e s'isterricojeit comente foras de cada sentidu. Gheteit a ùrtimu un'ograda e bideit sa ghenna de s'apostu suo isbambarriada cun fortza, sa sorre a boghes sighende sa mama, sena blusa ca Grete nche l'aiat iscantzadu sos bestires pro nche la fàghere torrare dae su dismaju e pro li fàghere leare àera; nche bideit sa mama currende cara a su babbu perdende nche totu sas gunneddas unas a unas, imbronchiende e afrangende su babbu – e a Gregor in s'interi nche l'annebidaiant sos ogros – a manos intretzidas a su gatzile de issu lu pregaiat pro sa vida de Gregor.

III

Sa ferta mala de Gregor nche lu lasseit patende prus de unu mese – nemos s’atriveit a nche li bogare sa mela chi l’abarreit cravada in sa carre che a unu signale nòdidu – e pariat chi l’aiat ammentadu a su babbu chi Gregor fiat semper parte de cussa famìllia, mancarì sa bisura sua trista e malastrosa, e no lu depiant trattare duncas che a un’inimigu, ma sa lege de sos doveres de famìllia cumandaiat de nch’ingurtire s’ascamu e aguantare, aguantare ebbia. E mancarì Gregor aeret forsis pèdidu sa possibilidade de si mòere bene pro semper ca li rechediat unu muntone de tempus pro rugare totu s’apostu comente esseret un’isente – a nch’apicocare a sos muros non faghiat mancu a lu pensare – li pariat però chi nche l’aeret dadu ricumpensa bona pro custu imeporamentu suo ca como a sero nche lassaiant aberta sa ghenna de s’apostu bonu, chi issu giai pompiaiàt duas oras in antis, e acuconadu in s’iscu-rigore de s’apostu suo e sena chi esseret bidu dae sos àteros, podiat mirare totu sa famìllia sètzida a fùrriu de sa mesa illughentada dae sa làntia e podiat finas ascurtare sas chistionadas issoro, pagu prus o mancu cun s’aprovu de totus e duncas sas cosas fiant cambiadas dae àteros tempos.

Non fiant prus sas chistionadas isbabillias de sos tempos colados chi Gregor s’ammentaiat cun disìgiu mannu cando si nch’intraiat istracu a mesu de lentzolos ùmidos in carchi aposteddù de sos albergos in ue istaiat. Como totu fiat a sa muda. Su babbu si nche dormiat deretu a pustis chena in

sa poltrona sua; sa mama e sa sorre atzinnaiant a si calliare; sa mama, sa conca incrinada in suta de sa làntia, cosiat biancheria fine pro una butega de moda; sa sorre, chi aiat tentu su postu de cummissa in una butega, istudiaiat frantzesu e istenografia a sero, chissai no aeret tentu unu postu mègius in su tempus imbeniente. A bortas su babbu si nch'ischida-iat comente chi no aeret ischidu de si nch'esseret dormidu e tando naraiat a sa mama: «Un'ora nche ses cosende!» e si nche torraiat a dormire in su momentu e sa mama e sa sorre riiant istracas.

Cònchinu comente fiat su babbu non si nche moiat sa bestimenta de carriàrgiu mancu cando fiat in domo; e mentras sa bestimenta de corcare fiat apicada de badas in su portamanteddu, su babbu abarraiat dormi·dormi totu bestidu comente chi esseret pruntu a torrare a traballare e isetende, in domo sua, chi su mere l'aeret mutidu. E duncas cudda uniforme, chi giai dae incumintzu non fiat noa, pariat semper bruta mancarì sa mama e sa sorre s'aerent dadu ite fàghere pro la mantènnere lìmpia. E capitaiaiat a s'ispissada chi Gregor isteit in cue merie intreu a mirare cuddu bestire prenu de màculas e cun sos butones bene lustrados e miraiat su betzu dormende gasi incòmodu e puru asseliadu.

Cando tocaiat sas deghe, sa mama chircaiat de nch'ischidare su babbu a boghe lèbia pro nche lu cumbìnchere a si nch'andare a letu, ca gasi issu non renessiat a si pasare bene e nde li faghiat a beru a bisòngiu de si pasare cun cabu sende chi incumintzaiat a traballare a sas ses. Ma tosturrudu comente fiat dae cando torreit a traballare, issu boliait semper istare galu in cue, mancarì cada borta si nch'esseret torradu a dormire e tando boliait una gherra de furca a nche lu conchinare a fàghere a càmbiu intre poltrona e letu. Tando teniant àsiu sas

fèminas abbetiende cun cuddos incumandeddos de nudda, ma issu iscutulaiat sa conca pro cuartos de oras intreos, sos ogros semper serrados e non nde boliat intèndere a si nche pesare. Sa mama nche lu tiraiat a sa màniga, li naraiait paràulas dultzes a s'origra, sa sorre nche lassaiat istare sas tareas suas pro agiuare sa mama, ma totu custu non baliat a nudda. Su babbu si nch'isprofundaiat galu de prus in sa poltrona. Petzi cando sas fèminas si detzidiant a nche l'aferrare in suta de sos suercos, tando issu aberiat sos ogros, pompiaiat sa mama e sa sorre, una e tando s'àtera, e si poniat a nàrrere: «Tzess a vida! Custu est su pasu de sa betzesa mea?». E imbaradu a sas duas fèminas si nche pesaiat faghende cada isfortzu comentu chi esseret pro issu etotu unu pesu grae meda; si nche lassaiat giùghere a sa ghenna dae sas duas fèminas e in cue lis atzinnaiait unu saludu e sighiat a camminare solu; tando sa mama nche poniat a postu sa cosidura e sa sorre nch'imbolaiat sa pinna pro sighire su babbu e lu pòdere agiuare.

Chie teniat tempus, in custa famillia consumida e isghelenida dae su pesu de su traballu, de s'incurare de Gregor prus de su pretzisu? Cada die de prus s'ismanchiaiait sas ispesas de sa domo, nche mandeint sa tzeraca e beniat petzi una betze fèmina acarenada e cun pilos canos e ghetados a pare e la pagaiait a oras a mangianu e a sero pro nch'isbrigare sas fainas prus pesosas; totu s'àteru nche lu faghiat sa mama in su tempus chi li sobraiait dae sa cosidura. Capiteit puru chi nche depeint bèndere prendas meda de famillia, chi in antis sa mama e sa sorre aiant postu cuntentas pro festas e addòbios, e Gregor si nd'abbigiaiat a sero cando issos chistionaiait de su dinari chi s'aiant fatu. Ma sa chèscia prus manna e chi torraiait a s'ispissada fiat cudda de non nche pòdere lassare cudda domo tropu manna como, pro more ca no ischiant comentu

nche podiant tragare a Gregor. A dolu mannu Gregor l'ischiat a primore chi non fiat su remiru a issu chi los firmaiat, ca pro cussu nch'aiant pòdidu agatare un'iscàtula adata cun car-chi istampa pro intrare s'àera; s'impèigu prus mannu fiat su meledu de èssere isporados e su pensamentu de sa disgràtzia niedda chi nche lis fiat ruta in pitzu chi non si podiat pònne-re a pare cun sas àteras capitadas a àtera gente de famìllia o a amigos issoro.

Issos duncas nche batiant a cumprimentu totu su chi su mundu pretendiat dae sa gente pòvera, su babbu nche lis giughiat s'ismurzu a sos impiegadeddos de sa banca, sa mama faghiat cada casta de isfortzu pro cosire sa biancheria de gente istràngia, sa sorre istaiat andende e torrende a segus de su bancu cunforma a sos cumandos chi li daiant sa fitiania, ma sas fortzas de sa famìllia nche fiant belle ispitidas. E sa ferta li torraiat a dòlere a Gregor cando sa mama e sa sorre, chi nch'aiant atzicu corcadu su babbu, torraiant a s'apòsentu bonu, nch'arrumbaiant sos traballos issoro e istaiant sètzidas cara a cara, sos càvanos a curtzu, e sa mama, inditende s'apòsentu de Gregor naraiat: «Grete, serra·nche sa ghenna». Gregor tando torraiat a s'iscurigore e sas fèminas in s'apòsentu a lados ammisturaiant sas làgrimas issoro o miraiant sa mesa a ogros assutos.

Gregor nche colaiait sas dies e sas notes belle sena dormire nudda. A bortas pensaiat chi cando sa ghenna nche diat èssere aberta totu sas fainas de sa famìllia diant torrare in podere suo comente fiat in antis; nche li torraiant a conca a pustis de tempos meda su mere e su procuradore, sos cummissos e sos dischentes, cuddu tzeracu de domo allampanadu, duos, tres amigos de sa dita, sa camarera de un'albergu de provìntzia, unu bellu ammentu fuiditzu, sa cassiera de una butega de

bonetes chi issu li fiat istada a inghèriu a dèchidu ma semper time-time – torraiant totus in s'amentu, ammisturados a àtera gente, mai connota o ismentigada, ma nemos podiat agiuare a issu o a sa famìllia sua ca fiant totus surdos e issu s'allegraiat cando nch'ispariant dae conca.

Su tempus colaiat e issu non si nche boliat prus pigare coidados pro sa famìllia sua, ma fiat airadu pro su tratamentu malu chi li faghiant e mancari no aeret ischidu su chi disigiariat a mandigare, istaiat pensende comente arribare a sa dispensa pro nche pigare totu su chi l'isetaiat, mancari no aeret tentu appetitu. Como sa sorre no istaiat in pensamientos meda pro su màndigu de Gregor e a mangianu e a merie, in antis de andare a butega, nche l'ispinghiat cun su pee cale si siat màndigu chi li podiat agradare a Gregor e a sero nche lu prigaiat cun s'iscova sena pensamentu e sena mancu mirare si su frade l'aiat mandigadu o nono – cosa custa chi capitaiait semper de prus. S'apomentu como l'illimpidaiait semper a sero e sa cosa si nche l'isbrigaiat semper prus a lestru. In sos muros si bidiant bias de brutore, inoghe e in cuddane si bidiant ammuntonados gròmuros de prùere e arga. A incumintzu Gregor si nche poniat in sos angrones prus brutos cando sa sorre intraiat a s'apomentu comente a nche la trilliare. Già si nche podiat abarrare in cue pro chidas intreas ca sa sorre non diat èssere megiorada; già lu bidiat issa puru cuddu sorde, cantu a issu, ma si fiat detzisa a lu lassare in cue in ue fiat.

Però vigilaiait semper prus primòsiga, comente fiant finas sos àteros de sa famìllia como, ca boliat a poderiu chi nemos s'esseret incuradu de illimpidare s'apomentu de su frade, issa sola lu depiat faghère. Una die sa mama l'aiat dadu una bella illimpidada manna a s'apomentu de Gregor, issuchende-lu cun unu muntone de botos de abba – s'umidore li deit infadu

finas a Gregor chi amargadu e firmu isteit totu su tempus corcadu in su canapè – ma a sa mama puru li tocheit unu castigamentu. Difatis sa sorre, bidende deretu sos cambiamentos in s'apoyentu de Gregor, nche curreit a s'apoyentu bonu pir-mada manna e importende·si·nde de sos iscramos de sa mama chi artziaiat sos bratzos a chelu, incumintzeit a prànghere a sucutu lassende·nche su babbu e sa mama ispantados e am-mudados – su babbu si nche fiat ischidadu totu ispramadu; ma tando issos puru incumintzeit a si sumbullare: su babbu, a un'ala, nche brigaiat sa mama ca no aiat lassadu sa sorre a illimpidare s'apoyentu e a s'àtera aboghinaiat a sa sorre chi no li diat àere permìtidu prus de intrare a innetare s'apoyentu de Gregor. In s'interi sa mama chircaiat de nche giùghere su babbu, airadu che dimòniu, a su letu, sa sorre, a tzaculidas dae su prantu, magiaiat sos pungigheddos a sa mesa, e Gregor fruschiaiat arrennegadu, ca nemos aiat pensadu de nche serrare sa ghenna e de nche l'istraviare totu cuddu sumbullu.

E mancare sa sorre, fadigada dae su traballu de ufìtziu, nche fiat istraca de s'incurare de Gregor comente unu tempus, non bi fiat su bisòngiu chi nche l'aeret fatu sa mama o chi si nche discoideint a Gregor. Ca como bi fiat cudda tzera-ca pagada a oras. A cudda viuda betza, chi cun cuddu carenale chi teniat depiat àere bidu e bintu sas cosas prus malas in vida sua, Gregor no li faghiait tzertu grisù. Una die, gasi sena de lu pensare e sena peruna malitzia, nch'aiat abertu sa ghenna de s'apoyentu de Gregor e bidende a Gregor, chi totu ispramadu curriat, mancare nemos l'aeret bòlidu istorbare, isteit in cue ispantada e a manos giuntas. Dae tando cada die, a mangianu e a sero, aberiat unu pagu sa ghenna e miraiat a Gregor. A incumintzu lu mutiat finas cun allegas chi a issa li diant pàrrere amorosas, che a: «Beni a inoghe, carramerda lègiu!» o finas

«Bàida, bàida cuddu carramerda betzu pedrale!». Gregor non rispondiat mancu moende-si a custas allegas, comente chi nemos aeret abertu sa ghenna. Si l'aiant naradu de nch'illimpi-dare s'apostu cada die a cudda tzeraca, imbetzes de nche la lassare istorbende-lu de badas! Una die a mangianeddu – sos gùtios fortes de s'abba tocheddaiant sos bidros inditende, forsis, su beranu chi si fiat acarende – Gregor s'arrennegheit a beru pro cuddas paràulas de sa tzeraca e si nche furrieit cara a issa comente chi aeret bòlidu a nche li cròmperu a pitzu, ma si moiàt a bellu a bellu e unu pagu istrambecu che a semper. Sa fèmina no isteit time-time, ma nch'abrancheit una cadrea chi fiat a curtzu a sa ghenna e nch'isbambarrieit sa buca isetende a nche la serrare cando sa cadrea si nch'esseret cravada in s'ischina de Gregor. «E tando, non caminas prus?» pregonteit issa bidende Gregor girende-si-nche e nch'arrambeit sa cadrea in s'angrone.

Gregor non mandigaiat belle prus nudda. Cando capita-iat sena lu pensare a curtzu a su recatu chi l'aiant aprontadu, gasi pro giogu, si nche preniat sa buca e si lu poderaiat pro oras finas a cando nche lu ruspiat a foras. A incumintzu pensaiat chi sa tristura de s'apostu suo nche l'iat leadu s'apetitu, ma tando s'adecueit finas a sos cambiamentiatos fatos in s'apostu. Como sa famillia si fiat abituada a nche pònnere in cuddu apostu cosas chi no ischiant in ue arrimare e de custa roba bi nd'iat meda, como chi aiant afitadu un'apostu de sa domo a tres sennores. Custos tres sennores sèrios – totus teniant una barba longa e tìpia chi Gregor bideit una borta dae su serràrgiu – non boliant bìdere avolotu perunu e no in s'apostu issoro ebbia, ma in totu sa domo, mescamente in coghina. No lis agradaiat a bìdere cosas lassadas arrambadas de badas o cosa bruta. E in prus si nch'aiant assortidu belle

totu sa mobìlia. Duncas como b'aiat unu muntone de trastes chi non si podiant impreare prus, ma chi non boliant mancu frundire. E totu custa roba nche la tragaiant a s'apoyentu de Gregor. Finas su boto de su chinisu e cuddu de s'arga de coghina. Totu su chi non bisongiaiat in cuddu momentu, sa tzeraca nche l'imbolaiat, semper in presse, a s'apoyentu de Gregor; Gregor bidiat ebbia, mancu male, sa cosa chi nch'imbolaiat e sa manu poderende-la. Forsis sa tzeraca nche los boliat torrare a pigare cando li diat èssere sobradu su tempus o aeret tentu s'occasione, o si nono fiat isetende a nche los imbolare totu paris; ma cuddu muntone de roba isteit in cue ammuntonada in su logu in ue nche los aiant postos sa primu borta, francu chi Gregor s'esseret postu a forrograre in mesu de custu bascaràmene, istesiende-lu; a sas primas obligadu ca non bi fiat prus tretu de si mòdere, ma tando ispassiende-si semper prus, mancarì a pustis chi fiat istadu a traessu in mesu de custos trastes depiat istare firmu oras e oras ca fiat istracu che àinu e finas annugiadu.

Sende chi carchi borta sos sennores a pensione chena-iant in domo in s'apoyentu bonu chi fiat pro totus, sa ghenna abarraiat serrada carchi sero, ma pro Gregor non fiat traballosu a rinunziare a sa ghenna aberta e finas giai carchi sero, cando l'aiant aberta, issu fiat abarradu corcadu in s'angrone prus iscuru de s'apoyentu suo sena chi mancu sa famìllia si nd'esseret abbiggiada. Ma una die sa tzeraca nch'aiat lassadu sa ghenna sucungiada e isteit gasi finas a cando sos tres òmines intreint a cue e calicunu allugheit sa lughe. Si nche fiant sètzidos a fùrriu a sa mesa, in ue si setziant unu tempus su babbu, sa mama e Gregor, nch'aiant ispartu su pannigheddu e fiant a furcheta e lepa in manos. Deretu intreint sa mama cun sa petza e in fatu suo sa sorre cun un'istèrgiu prenu de patata

cota. Si bidiat su ite mandigare fumende de papore incalchidu. Sos sennores si friteint subra de sos pratos postos in dae in antis issoro comente chi aarent bòlidu cumproare sa bonesa de su màndigu e difatis unu de issos, cuddu chi fiat sètzidu in mesania e chi sos àteros pariant chi cunsideraiant un'auto-ridade manna, nche segheit unu cantigheddu de petza in su pratu etotu pròpiu pro bìdere si fiat a beru modde o si nche la depiant torrare a mandare a coghina. Issu fiat cuntentu e sa mama e sa sorre, chi aiant pompiadu totu belle sena alenare, nche torreint àlidu cun su risu in lavras.

Sa famìllia mandigaiat in coghina. Però su babbu, in antis de si nch'andare a coghina, intreit a s'apòsentu bonu e incrinende·si cun su bonete in manos, fatzeit unu giru in tundu a sa mesa. Sos sennores si nche peseint totu ritzos e murmuteint carchi cosa in suta de sas barbas issoro. Tando incumintzeint a mandigare e belle totu su tempus lu coleint a sa muda. Li pargeit istrambu a Gregor chi intre totu sos sonos chi si podiant fagherè mandighende si nch'intendiat de prus semper cuddu de sas dentes issoro a màstigu comente a l'ammustrare ca pro mandigare bisongiaiàt a tènnere dentes e chi finas sa barra prus forte nudda podiat contra a sas dentes. "Deo tèngio gana," nargeit Gregor in pensamentos a issu etotu "ma non de cosas gosi. Comente si satzant sos tres sennores e deo mi nche so morende!"

Su sero etotu – Gregor non s'ammentaiat de nche l'àere prus intesu in totu cuddu tempus – dae sa coghina nch'arri-beit su sonu de su violinu. Sos sennores nch'aiant giai chena-du, su de mesu nch'aiat bogadu a foras unu giornale, nche lis aiat dadu unu fògiu a sos àteros duos e imbarados a sas cadre-as leghiant e pipaiant. Comente intendeint su violinu, totu atentzionados, si nche peseint deretu andende a bellu a bellu

a curtzu a sa ghenna de s'apòsentu bonu e in cue isteint istrintos istrintos. Depet èssere chi in coghina si nche fiant abbiados de custa mòida e difatis su babbu aboghineit: «Lis dat infadu sa mùsica a sos sennores? Nche l'agabbamus deretu!».

«Nono, a s'imbesse,» nargeit su sennores de mesu «no li diat agradare a sa sennorina a bènnere a inoghe a sonare? Est finas prus còmodu e acoliosu inoghe.»

«E tzertu, a cumandu» rispondeit su babbu comente nch'esseret issu su sonadore. Sos sennores si nche torreint a intro de apòsentu e iseteint. Su babbu intreit deretu cun su faristolu, sa mama sigheint cun sa mùsica iscrita e sa sorre cun su violinu. Grete s'ammanieit cun àsiu; su babbu e sa mama, chi in antis de como mai aiant dadu sos apòsentos in afitu e duncas fiant finas tropu cumplimentosos cun sos afitèvoles, non s'atriveint mancu a si sètzere; su babbu s'imbareit a sa ghenna, ponende-nche sa manu intre sos butones de sa livrea serrada; sa mama si setzeit in sa cadrea chi nche l'aiat porridu unu de sos tres sennores e pròpiu in su logu in ue cuddu nche l'aiat posta e in cuddu angrone isteit a tesu ascurtende.

Sa pitzinna incumintzeit a sonare; su babbu e sa mama, onniunu dae su logu suo, sighiant atentos sas mòidas de sas manos suas. Gregor, ammajadu dae sa mùsica, si nch'atriveit unu pagu prus a in antis e nche teniat giai totu sa conca in cuddu apòsentu. Si fiat ispantadu chi in cussos ùrtimos tempos aeret tentu pagu gana de dare atentu a sos àteros; in antis fiat s'artivesa sua cussa. E como si nche diat èssere birgongiadu e istichidu galu de prus, como chi su prùere chi li preniat s'apòsentu e chi si nche pesaiat a cada mòida nche l'aiat tudadu totu s'ischina; filos, pilos, restos de màndigu nche los teniat atacados a coddos e totu a inghèriu a sa carena; si nd'importaiat de totu como e mancu si giraiat prus palas a terra a si

frigare s'ischina a su tapete pro s'illimpidare comente faghiat a incumintzu e prus de una borta a sa die. E mancare esseret male aparidu non teniat perunu refrenu a camminare unu pagu in subra de cuddu pavimentu nidu de s'aposentu bonu.

Nemos li poniat cabu, tzertu. Sa famillia fiat totu intratesa ascurtende su sonu de su violinu; imbetzes sos tres sennores, chi a primas, manos in butzaca, si nche fiat acurtziados a su faristolu a segus de sa sorre, gasi a curtzu de nche pòdere lèghere sa mùsica e de pòdere istorbare a Grete sonende, si nche torreint a segus belle deretu cara a sa ventana murmurande a boghe lena, a conca incrinada, e in cue isteint, bene mirados dae su babbu. Pariat ladinu como chi issos fiant ingabbados, s'isetaiant de intèndere mùsica bella e ispassiosa e imbetzes como non nde podiant prus e istaiant chietos e garbosos ebbia pro no istorbare. Ma si bidiat su nervosu dae comente pipaiant, mandende nche in artu su fumu de sos ziggarros dae su nasu e dae sa buca. Epuru sa sorre incantaiait sonende. Sa cara fritida a un'ala, sos ogros atentos e annugiados sighende sa filera de sa mùsica. Gregor avantzeit galu de prus poderende sa conca cara a terra pro renèssere a nche li bìdere sos ogros. Fiat una bèstia a beru, issu chi s'intendiat su coro tocadu dae sa mùsica? Li pariat comente chi l'aeret inditadu s'andela giusta pro arribare a cuddu recatu bramidu e chi galu non conoschiat. Li bengeit su determinu de arribare a ue fiat sa sorre, de nche li tirare su bestire pro li fàghere cumprèndere chi lu depiat sighire in s'aposentu suo e in cue depiat sonare su violinu ca nemos in cuddu logu istimaiat sa mùsica sua comente aiat pòdidu fàghere issu.

Non nche la diat lassare essire prus dae s'aposentu suo a su mancu finas a cando fiat biu; sa bisura ispramosa sua lu diat àere agiuadu ca si nche diat èssere impostadu in totu

sas ghennas de s'apostu detzisu a nche surbiare contra a totu sos assachiadores; ma sa sorre nemos nche la depiat custringhere, depiat bènnere issa a voluntade sua, si nche depiat sètzere in su canapè a costàgiu suo e cun s'origra parada e a curtzu, issu nche li diat àere naradu in cunfidu chi nche la boliat mandare a su conservatòriu e nche diat àere finas agiuntu chi si non nche diat èssere bènnida sa disàura manna nche lu diat àere acraridu a Pasca de nadale – ma non nche fiat giai colada Pasca de nadale? – e si nde diat importare de carchi bètia. Intendende custas allegas sa sorre diat àere prantu pro s'ajubore e Gregor nche li diat èssere artziadu a sos suercos a li basare su tzugru ca dae cando andaiat a butega a traballare non poniat mai nistros o colletes.

«Sennor Samsa!» peseit sa boghe su sennore de mesu a su babbu e sena agiùnghere paràula inditeit cun su pòddighe a Gregor chi a bellu a bellu andaiat a in antis. Su violinu s'ammudeit, su sennore risiteit unu pagu iscutulende sa conca cara a sos amigos suos e deretu torrende a pompiare a Gregor. A su babbu li pariat de prus importu a nch'asseliare sos sennores, prus de pensare a nche mandare a Gregor, mancari custos no esserent pilisados e antis pariant ispassiende-si prus gosi chi no ascurtende sa mùsica de su violinu. Nch'avantzeit in presses in ue fiant issos a bratzos abertos chirchende de nche los torrare a s'apostu issoro e gasi chi sa carena sua lis aeret istraviadu de nche bìdere a Gregor. Però cuddos s'inchieteint a beru, non s'ischiat prus si fiat pro su garbu malu de su babbu o pro more ca si fiant abbigliados como de èssere istados in una domo paris cun unu bighinu che a issu sena nd'ischire nudda. E como pretendiant chi su babbu aeret ispricadu carchi cosa e artziaiant sos bratzos issos puru, si tocaiant sas barbas a pistighìngiu torrende in segus cara a

sa ghenna. In s'interi sa sorre si nche fiat torrada in sese, belle pèrdida in sentidu cando aiat sessadu de sonare; nche fiat istada unu tretu cun su violinu e s'architu pendende-li dae manos e miraiat sa mùsica comente chi esseret galu sonende, ma de repente si nche peseit ponende-nche-li s'istumentu in coa a sa mama, chi fiat abarrada sètzida in sa cadrea sua belle timende a alenare ca sos purmones suos giai traballaiant meda e fiat curta tando Grete a s'apoyentu a lados a ue sos sennores boliant intrare ispintos dae su babbu a s'àtera ala de sa domo. Sas manos faineras de sa pitzinna nch'assetieint a lestru sas mantas e sos cabidales in sos letos. E in antis chi sos tres sennores esserent arribados a sa ghenna, issa nch'aiat agabbadu sos manìgios pro sa note e si nche fiat curta a foras. Su babbu sighende su tostorrime suo si nch'ismentigheit finas de su respetu chi nche li depiat a sos afitèvoles. Issu los apretaiat semper de prus finas a cando, in su liminàrgiu de s'apoyentu, su sennore de mesu pistende sos pees a terra e frastimende renesseit a nche fàghere parare su babbu.

«Deo afirmo,» nargeit issu chirchende cun sos ogros finas sa mama e sa sorre «sende sas cosas in custa domo e in custa famillia petzi ascamosas» – ruspiende como a terra a tostu – «de nche lassare in custu momentu s'apoyentu. E no apo mancu a pagare unu soddu pro sas dies chi so istadu inoghe, antis, m'apo finas a pensare si non diat èssere litzitu a pedire de mi pagare sos dannos chi – creide a mie – si diant pòdere iscusare cun discansu.» Isteit a sa muda mirende a firmu comente esseret isetende carchi cosa.

E deretu sos àteros duos amigos sigheint cun sas paràulas: «Nois puru nos nch'andamus in su momentu». Tando su sennore de mesu nch'abrancheit sa manillia e mageit sa ghenna a forte.

Su babbu andeit a istòntonu cara a sa poltrona sua e si nche faleit in cue comente chi s'esseret assentende a si pasare a sero, ma sas trèmidas chi li pigheint a conca inditaient chi non fiat dormende. Gregor non si fiat trèmidu dae su logu in ue l'aiant iscoviadu sos tres sennores. Non renessiat a si mòvere forsis pro s'ingabbu de no àere pòdidu concruire su chi teniat in mente o forsis pro more de sa debilesa chi s'intendiat ca fiat mortu de gana. Fiat timende, ma fiat seguru, non si nch'esseret iscarrigada totu in una sa derruta a palas suas e isetaiat. Non s'isprameit mancu cando su violinu, istraulende dae sas manos a trèmidas de sa mama, si nche rueit a terra intronende a forte.

«Babbu e mama istimados,» nargeit sa sorre tocheddende unu pagu a forte sa mesa cun sa manu «gosi non podimus sighire. Si bois non renessides a cumprèndere, deo già lu cumprendo. No lu bògio mancu numenare a frade meu in dae in antis de custa creadura ispantosa e duncas bos naro ebbia: depimus proare a nos nche liberare de issu. Amus fatu cada isfortzu e proadu de cada ghetu a lu tentare e a lu bajulare, creo pròpiu chi nemos non nos potzat brigare.»

«Tenet resone e comente puru» nargeit su babbu chistionende a issu etotu. Sa mama chi non renessiat mancu a alenare bene, ponende-si sa manu in sa buca e girende sos ogros issentidos incumintzeit cun unu tùssiu abbinu.

Sa sorre curreit a agiuare sa mama poderende-li sos cherbeddos. Pariat chi sas paràulas de Grete nche l'aerent inditadu a su babbu pensos pretzisos, si nche fiat postu ritzu in sa poltrona e giogaiat cun su bonete de carriàrgiu in mesu de sos pratos chi fiant galu in cue a pustis chi sos tres sennores aiant chenadu; e cada tantu miraiat a Gregor asseliadu.

«Depimus proare a nos nch'afranchire de custa cosa,»

nargeit sa sorre a su babbu ebbia ca sa mama cun custu tùssiu no intendiat nudda «si nono bos nch'at a mòrrere, deo l'isco. Cando si depet traballare gosi meda che a nois, non si podet aguantare a tènneru custu turmentu eternu in domo. Deo non nde potzo prus.» E incumintzeit a prànghere a sucutu chi sas làgrimas nche li falaiaint a sa cara de sa mama e Grete cun mòida regolare nche las assutaiait.

«Figia mea,» nargeit su babbu apenende·si·nde e cun totu sa capia chi bisongiaiat «it'est chi depimus fàghere tando?»

Sa sorre fatzeit de coddos comentu chi esseret in dudas e nch'aeret pèrdidu cudda seuresa chi mustraiat in antis.

«E si nos cumprendet» sigheist su babbu mesu pregon-tende; sa sorre semper pranghende artzieit sa manu comentu pro nàrrere a firmu chi cussa non fiat cosa mancu de pensare.

«E si nos diat cumprèndere,» torreit a nàrrere su babbu serrende·nche sos ogros e chirchende gasi de acollire sa seuresa de sa sorre chi cudda cosa non fiat cosa dàbile a capitare «si diat pòdere pensare finas de nche resurtare a crarire sa chistione. Ma essende gosi...»

«Si nche depet andare,» aboghineit sa sorre «custu est s'ùnicu mèdiu, babbu. Bos nche depides bogare dae conca chi issu est Gregor. Est istada sa malasorte nostra a lu crèere pro totu custu tempus. E comentu podet èssere Gregor? Si fiat istadu Gregor, issu nche la diat àere cumpresa dae meda chi no est possibile pro sos òmines a bìvere cun una bèstia gosi e si nche diat èssere andadu solu solu. Non diamus prus tènneru unu frade, ma diamus renèssere a bìvere e sighire a mantènnere cun onra manna s'ammentu suo gasi comentu fiat unu tempus. Ma gosi custu animale nos persighit, nche mandat sos afitèvoles; est latinu chi si nche bolet pigare totu sa domo e a nos nche mandare a foras a nois puru a istare in mesu de

carrera. Pompiade, babbu!» peseit una boghe issa «Mi', chi torrat a incumintzare!» e ispramende-si a nou – Gregor non cumprendeit pro ite – nche lasseit sa mama, si nch'iscosteit de malu ghetu dae sa cadrea sua comente chi aeret bòlidu sacrificare sa mama prus de istare a curtzu a Gregor e curreit a si cuare a palas de su babbu chi, assolocadu dae sas mòidas de Grete, si nche peseit e artzieit sos bratzos comente a amparare sa figia.

A Gregor no li beniat mancu a sa conca de nch'ispramare a calicunu, mescamente a sa sorre. Aiat incumintzadu a si girare pro si nche torrare a s'apostu suo, ma custa pariat un'iscena curiosedda, ca pro more de cuddos patimentos suos si depiat agiuare cun sa conca pro renèssere a faghère su giru artziende-la e magende-la prus de una borta a terra. Si firmeit e pompieit totu a fùrriu. Pariat chi sos àteros aerent cumpresu sa bonesa de s'idea sua; fiat istada un'ispramaduredda cuitada a colare. Però totus lu pompiaiant a sa muda e tristos in cara. Sa mama fiat sètzida in sa cadrea cun sas ancas istèrridas e una a curtzu a s'àtera, sos ogros belle serrados pro s'iscoradura; su babbu e sa sorre fiant sètzidos unu a costàgiu a s'àteru e Grete nch'aiat chintu su tzugru de su babbu cun unu bratzu.

“Como, forsis, mi nche potzo girare” penseit Gregor e incumintzeit torra su traballu suo. Non podiat faghère a mancu de isalidare pro s'isfortzu de cudda mòida e cada tantu si depiat pasare. De su restu nemos l'ispinghiat, ma lu lassaiant faghère. Comente nche fiat giradu totu camineit deretu pro si nche torrare a s'apostu. Su tretu chi bi fiat de faghère pro arribare a cue l'ispanteit e non cumprendiat comente esseret renèssidu, pagu tempus in antis, a nche faghère totu cuddu caminu in pagu ora, belle sena de si nd'abbigiare e mancarì esseret gasi dèbile. Pensende ebbia a si nche tragiare a lestru

dae cue, belle belle non s'abbigeit chi sa famillia sua no l'istorbeit nen cun allegas nen cun iscramatziones.

Cando nche fiat giai in su liminàrgiu, nche gireit sa conca, ma un'ala ebbia, ca s'intendeit su tzugru tèteru e s'abbigeit chi non fiat cambiadu nudda, sa sorre ebbia si nche fiat pesada ritza. S'ùrtima mirada tocheit a sa mama chi como dormiat.

Atzicu Gregor nche fiat intradu in s'apostentiu suo chi nche serreint sa ghenna in presse, l'acraeint e l'acotzeint. Intendende cussu sonu Gregor s'assusteit gasi meda chi sas farrancheddas nche lis pinnigheint totu in una. Fiat istada sa sorre gasi impressida. Aiat brincadu e isetadu, tando si nche fiat ghetada a in antis lèbia lèbia. Gregor no l'aiat intesa mancu arribende e issa aboghineit a su babbu e a sa mama: «Già fiat ora!» girende sa crae in su serràrgiu.

«E como?» pregonteit Gregor a issu etotu mirende a fùrriu su logu iscurigosu. Nche coleint tando segundos e s'abbigeit de non si pòdere prus tròghere. No li pargeit ispantu, antis, penseit chi esseret cosa istramba a èssere renèssidu finas a como a si mòdere cun cuddas farrancheddas débiles. De àteru pariat finas istende bene. Li doliat totu sa carena, ma li pariat chi sos dolos fiant semper prus pagu e pensaiat chi a bellu a bellu nche li diant èssere colados. Belle belle no li doliat prus mancu sa mela pudrigada in s'ischina e totu cussa parte a fùrriu a fùrriu e chi como teniat totu prena de prùere. Penseit a sa famillia sua càrrigu de amore e totu commòvidu. S'idea chi teniat de iscumpàrrere fiat finas prus firma de cudda de sa sorre. Isteit gosi, in pensamientos bòidos e paghiosos, finas a cando su rellògiu de sa turre soneit sas tres de mangianu. Bideit galu dae sa ventana su chelu iscrariende-si a primas oras mangianiles. A pustis sa conca nche li faleit sena fortza e dae sas nares l'esseit un'alenu, s'ùrtimu, débile, de vida.

Cando a mangianeddu chitzo sa tzeraca arribait a domo – mancari l'aerent pregada de non nche magiare sas ghennas, issa las isdobbaiait gasi a forte chi, a pustis chi fiat arribada nemos renessiat prus a dormire in domo – intrende che a semper in s'apostu de Gregor li pariat chi totu esseret che a cada die. Penseit chi issu istaiat gasi sena de si trèmere nudda comente chi esseret ofèndidu e lu creiat àbile de cale si siat arresonu. Sende chi teniat in manos un'iscova longa, chircheit de li faghera s'istichistichis e s'inchieteit finas unu pagu bidende chi cuddu non si troghiat e tando nche l'isdobbeit carchi corfu unu pagu a forte; petzi bidende chi nche lu moiat sena chi issu aeret aguantadu mancu nudda, tando pongeit unu pagu prus de atentu. Cando s'abbigeit de comente fiant sas cosas, nch'isbambarrieint sos ogros e incumintzeit a fruschiare, ma no isteit in cue tempus meda, si gireit in presse e curreit a nch'abèrrere sa ghenna de s'apostu de corcare e gheteit una boghe in cuddu iscurigore: «Bèngiant a bìdere, si nch'est crepadu; est istèrridu in cue, crepadu, crepadu!».

Su sennore e sa sennora Samsa si nche peseint ritzos in su letu, chirchende de bìnchere s'isprau de sas boghes de sa tzeraca prus chi non cumprèndere su chi fiat narende. E tando, onniunu dae s'ala sua, si nch'abbasseint dae su letu a lestru, su sennore si nche gheteit una manta a palas e sa sennora esseit cun sa vestàllia de corcare ebbia e duncas intreint in s'apostu de Gregor. In cuddu momentu s'abergeit finas sa ghenna de s'apostu bonu in ue corcaiat Grete dae cando nch'aiat dèpidu tzèdere s'apostu suo a sos tres sennores. Issa fiat giai totu bestida comente chi no aeret mancu dormidu e finas sa cara isarborida ammustraiat carchi segnale. «Mortu?» pregonteit sa sennora Samsa pompiende sa tzeraca comente isetende una risposta, mancari issa etotu lu podiat bìdere e

antis sa cosa fiat ladina ladina. «Cussu bolia nàrrere!» afirmeit sa tzeraca e pro cumproare sa cosa ispingheit unu pagu a tesu su corpus de Gregor cun s'iscova. Sa sennora Samsa pariat chi aeret bòlidu tratènnere sa tzeraca in cussa mòida, tando abarreit sèria.

«Duncas,» nargeit sennor Samsa «como li podimus torrare gràtzias a Deus.» Si fatzeit sa rughe e sas fèminas sigheint in fatu.

Grete, chi miraiat petzi su corpus nargeit: «Pompiade comente fiat làngiu. Fiat dae meda puru sena tastare nudda. Su màndigu comente intrainat a s'apostu gasi essiat». Difatis su corpus de Gregor fiat pranu pranu e sicu, lu bidiat a primore como chi sas farrancheddas no lu poderaiant prus e nudda àteru bi fiat de mirare.

«Beni, Grete, beni unu pagu in s'apostu nostru» afirmeit sennora Samsa cun unu risitu annugiadu in lavras e Grete pongeit fatu intrende in s'apostu de su babbu e de sa mama sena pompiare prus cudda carena morta.

Sa tzeraca serreit sa ghenna e isbambarreit sa ventana. Mancari esseret galu mangianu chitzo s'intendiat unu tebiore chi si nch'istichiat a mesu de s'àera frisca. Su mese de martzu fiat in finitia.

Sos tres afitèvoles esseint dae s'apostu issoro e chircheint ispantados s'ismurzu; nche los aiant ismentigados a cuddos. «E s'ismurzu?» pregonteit incrispadu su sennore de mesu a sa tzeraca. Custa però si nche pongeit lestra su pòddighe in subra de sa buca e sena allegare lis inditeit de nche li pònnera fatu in s'apostu de Gregor. Issos intreint e isteint a fùrriu a sa carena de Gregor, sas manos in sas butzacas de cuddas giachetas consumidas, iscrarados como dae sa lughe chi intrainat a s'apostu.

Tando si nch'abergeit sa ghenna de s'apostu de corcare e sennor Samsa esseit a divisa bestida, a unu costàgiu giughiat sa mugere e a s'àteru sa figia. Si bidiat chi aiant prantu unu pagu; Grete cada tantu nche cuaiat sa cara in su bratzu de su babbu.

«Bage·bos·nche dae domo mea!» nargeit sennor Samsa inditende sa ghenna sena nche lassare sas fèminas.

«E comente diat èssere?» rispondeit su sennore de mesu unu pagu isturdidu e cun un'ispètzia de risu durcòngiu. Sos àteros duos si poderaiant sas manos a segus de s'ischina, frighende·las a continu una subra s'àtera comente chi esserent isetende una bella briga chi diant àere tzertu bìnchidu.

«Est pròpiu comente bos apo naradu» rispondeit sennor Samsa chi paris cun sas duas fèminas incumintzeit a camminare cara a issu. Su sennore isteit a sas primas pàsidu mirende a terra, comente chi in conca sua esseret cambiende sas cosas.

«Nos nch'andamus, tando» nargeit issu e mireit a sennor Samsa comente chi l'aeret bòlidu pregare, cun umilesa manna, su permissu pro custu pensu. Sennor Samsa fatzeit petzi de conca tantas bortas, mirende·lu cun ogros abbengados.

Tando su sennore a passos longos e lestros andeit cara a s'anticàmara; sos amigos suos aiant ascurtadu a sèriu e cun sas manos firmas pro unu momentu e como pongeint in fatu deretu a s'amigu issoro timende chi sennor Samsa non s'esseret postu in dae in antis de issos a nche truncare su ligàmene chi teniant cun su cumandante issoro. In s'anticàmara nch'ispicheint totus tres sos bonetes dae su portamanteddu, nche pigheint sos bàculos dae su vasu in ue fiant, s'incrineint a sa muda e si nch'esseint.

Cun reselu sena resone – comente si bidet a pustis – sennor Samsa esseit, paris cun sas duas fèminas, a su liminàrgiu

de s'apartamentu; imbarados a sa barandillia pompiaiant sos tres sennores falende a bellu a bellu in sas istradeddes, ma sena de si firmare e ispariant dende borta in cada pianu torrende a cumpàrrere in tantos minutos; prus falaiant a giosso, prus sa famillia Samsa si nd'importaiat de issos e cando unu pitzinu, dischente de su bangàrgiu traghende a conca totu artivesu una canistedda, artziende cara a susu los addobieit e sigheit a andare, tando sennor Samsa e sas fêminas si nch'iscosteint dae sa barandillia e si nch'intreint a domo comente illebiados.

Detzideint de si pasare totu sa die e de andare a passigiare; non de si lu merèssere, lis faghiat pròpiu a bisòngiu. E duncas si setzeint totus a fùrriu a sa mesa e si pongeint a iscrìere sas lìteras pro lis giustificare s'ausèntzia: sennor Samsa a sa diretora, sennora Samsa a su mere suo e Grete a su printzipale de sa butega. In s'interi de custa faina bengeit sa tzeraca pro nàrrere chi issa si nche fiat andende ca nch'aiat isbrigadu su traballu suo de mangianu. Sos tres atzinneint cun sa conca sena de nche la pesare dae su pabiru in ue fiant iscrìende, ma sende chi sa fêmina non si nch'andaiat li pregonteint infadados: «Ite b'at?» pregonteit sennor Samsa. Sa tzeraca si la riiat, firma in sa ghenna, comente chi aeret tentu de contare a sa famillia una fortuna manna, ma nche lu diat àere fatu ebbia si l'aerent pregada. Cudda pinna minoredda de abistrussu chi l'essiat dae su capeddu e chi su sennor Samsa no li boliat bìdere mai, andaiat e torraiat a totu sas alas.

«Duncas, it'est chi bolides?» pregonteit sa sennora Samsa, chi sa tzeraca l'aiat semper mustradu remiru.

«Tando,» rispondeit cudda e non renessiat a allegare in cuddu risitu de cuntentu chi mustraiat «duncas, non bos pongeis in anneu pro nche bogare cudda cosa dae s'apòsentu. Nch'est totu fatu.»

Sennora Samsa e Grete nche torreint a falare sa conca cara a bassu, mirende sas literas issoro, comente chi aerent bòlidu sighire a iscriere; sennor Samsa, chi aiat cumpresu chi sa tzeraca boliat petzi pipiddeddare totu su chi aiat fatu, nche peseit sa manu a firmu pro no la lassare chistionare prus. Sende chi issa non podiat contare nudda tando s'ammenteit de tennere unu muntone de cosas de faghère e nargeit pirmada manna unu «Adiosu a totus», si nche gireit e si nch'andait airada isdobbende sas ghennas de sa domo.

«A merie nche la mandamus» nargeit sennor Samsa, ma nen sa mugere nen sa figia li torreint allega, ca sa tzeraca pariat chi nch'aere istorbadu s'assèliu atzicu tentu. Si nche peseint ritzas, s'acareint a sa ventana e isteint in cue a bratzete. Sennor Samsa si gireit dae sa cadrea sua cara a issas e las mireit pro unu tretu. Tando iscrameit: «Ajò e benide a inoghe. Lassade istare sas cosas betzas. E tenide-bos contu de mene». Deretu sas duas fèminas curreint a lu carignare e concruaint a lestru sas literas issoro.

Tando totus tres paris esseint dae domo, cosa chi non fiat prus capitada in custos ùrtimos meses e pigheint su postale pro andare foras de sa tzitade. Sa carrotza in ue fiant sètzidos solos fiat iscrarida dae unu sole callente. Sètzidos a còmodu in cussos setzidòrgios, issos chistionaniant de su tempus imbeniente e, pensende-la bene, sas possibilidades chi teniant non fiant malas meda, sende chi totus tres sos traballos fiant bonos e de grandu isetu, mancarì chi mai unu nd'aeret chistionadu cun sos àteros. Su primu megioru de sas cunditiones issoro e chi fiat finas su prus mannu diat èssere arribadu cando diant àere cambiadu domo; nde boliant una prus minore e prus barata puru, ma posta in unu tretu prus bellu e prus pràticu de su chi teniant como, chi Gregor aiat seberadu. In s'interi

de s'arresonu su sennore e sa sennora Samsa penseint belle in su pròpiu momentu, mirende sa figia issoro semper prus ispabìllia, chi mancarì sos anneos de sos ùrtimos tempos l'aiant isarboridu sos càvanos, issa fiat como una pitzinna bella e frerende a dèchidu. Sigheint a istare a sa muda e comente chi s'esserent cumpresos cun sas ogradas ebbia, penseint chi diat èssere istadu su tempus de li chircare un'òmine balente. E li pariat de bìdere cunfirmados sos bisos noos e sos intentos bonos pro su tempus benidore cando, in finitia de biàgiu, sa pitzinna si nche peseit ritza in antis de sos àteros e nch'istiratzeit unu pagu cudda carena giòvana e galana.

NOTA BIO-BIBLIOGRÀFICA

Franz Kafka naschet in Praga su 3 de triulas de su 1883 in una famillia ebrea chi istat bastante bene. In fatu suo naschent tres sorres, Elli, Valli e Ottla, sa prus istimada dae Franz, e àteros duos frades chi morint però a minores. A ses annos issu andat a s'iscola tedesca de Praga e bator annos a pustis andat a su ginnàsiu istatale de sa tzitade in ue imparant totu sas matèrias in tedescu.

In su 1901 si diplomat e, mancarì contrariadu, ponet cabu a su disìgiu de su babbu, Hermann Kafka, de tènnere unu figiu chi istùdìet leges. Sa gherra sighida cun su babbu est unu de sos temas chi prus essint a campu in sos iscritos suos.

In sos annos 1904-1905 naschet su primu traballu de literadura de Kafka, sa novella *Beschreibung eines Kampfes*. In cussu tempus incumintzant puru sas amighèntzias cun Oskar Baum, Felix Weltsch e Max Brod.

In su 1906 nche tirat sa làurea in leges e incumintzat a traballare in una sotziedade de asseguratziones e in su 1908 pùblicat sa prima òpera sua, oto iscritos de prosa dae su *Betrachtung* in sa rivista "Hyperion".

In su 1912 conoschet a Felice Bauer, chi at a èssere posca s'amorada sua e iscriet *Das Urteil*, prima òpera de s'iscritore cròmpidu. Duos meses a pustis nche lassat s'iscritura de *Das Verschollene*, primu romanzu chi no est istadu concruidu e publicadu a pustis mortu. Incumintzat però s'iscritura de

Die Verwandlung, chi agabbat de iscriere mancu unu mese in fatu. A primos de su mese de làmpadas de su 1914 Franz e Felice acrarint s'isposòngiu, ma a metade de su mese a pustis sos duos isposos nche sunt giai iscrobados. S'ant a torrare a addobiare s'annu in fatu cando s'iscritore at a publicare in sa rivista de René Schickele *Sa Metamòrfosi*. In su 1917 torrat a festare su de duos isposòngios semper cun Felice Bauer, ma duos meses a pustis incumintzat a patire de tisichèntzia a purmones e detzidet de andare a istare cun sa sorre Otlia in Zürau, lassende nche a Felice pro semper. In su 1919 pùblicat *In der Strafkolonie* e finas *Brief an der Vater*, un'ispètzia de autobiografia, mai intregada a Hermann Kafka, e chi est unu de sos documentos umanos e literàrios de sa literadura tedesca de su 1900. Curende-si in Merano in su 1920 connoschet sa bortadora giòvana Milena Jeneská, ma duos annos a pustis finas custa istòria si nche concruìt e incumintzat a iscriere *Das Schloss*, su de tres e ùrtimu romanzu, custu puru abarradu sena fine e chi est istadu publicadu a pustis de sa morte sua. Morit in Vienna in sa clinica Kierling su 3 de trìulas de su 1924.

S'eredidade literària de Franz Kafka, chi issu in su testamentu aiat iscritu de brusiare, est istada publicada a pustis de sa morte sua e mancarì issu no aeret bòlidu, dae s'amigu suo Max Brod.

In sa colletzione “Àndalas”:

- 1) SÈRGIO ATZENI, *Lèbius nci passamus in sa terra*;
- 2) PERE COROMINES I MONTANYA, *Sa morte austera*;
- 3) JOHANN WOLFGANG VON GOETHE, *Sos patimentos de unu giòvanu*;
- 4) MIGUEL DE UNAMUNO Y JUGO, *Nèbida*;
- 5) LEOPOLDO ALAS, *Donna Berta*;
- 6) ROBERT LOUIS STEVENSON, *S'acontèssida istrana de Dr. Jekyll e Sr. Hyde*;
- 7) FRANZ KAFKA, *Sa metamòrfosi*;
- 8) FEDERICO GARCÍA LORCA, *Isposòriu de sàmbene*.

In preparatzione:

– MULTATULI, *Max Havelaar*.